

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΤΕΧΝΩΝ ΗΧΟΥ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ:

«Δημιουργία ιστοσελίδας με φεμινιστικό περιεχόμενο και
έμφαση στο συνοδευτικό οπτικό υλικό».

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ:

Γεωργία Ζαμπελάκη, ΤΧ2016081

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΔΙΔΑΣΚΟΥΣΑ:

Μαρία Χάλκου

Κέρκυρα Σεπτέμβριος 2023

«Δημιουργία ιστοσελίδας με φεμινιστικό περιεχόμενο και έμφαση στο συνοδευτικό οπτικό υλικό».

Link Site:

<https://zabelaki.wixsite.com/heroine-gr>

Γεωργία Ζαμπελάκη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της πτυχιακής εργασίας είναι το στήσιμο μιας ιστοσελίδας που ως κεντρικό άξονα θα έχει τη μελέτη του γυναικείου φύλου και διαφόρων κοινωνικών θεμάτων που προκύπτουν από αυτό. Στόχος είναι η δημιουργία άρθρων που αφορούν την ισότητα των φύλων και των παθολογιών της πατριαρχικής κοινωνίας, μελετώντας ταυτόχρονα το ευρύτερο φάσμα του φεμινιστικού κινήματος. Θα δημιουργηθεί με αυτόν τον τρόπο η σελίδα με όνομα “Heroine.gr”, από την οποία ο επισκέπτης θα έχει τη δυνατότητα να ενημερωθεί και να προβληματιστεί πάνω σε θέματα φεμινισμού, διευρύνοντας με αυτό τον τρόπο τους ορίζοντές του. Η ιστοσελίδα αυτή καθαυτή, ως καλλιτεχνική οντότητα, θα έχει ως σκοπό την ανάδειξη του μηνύματος με αισθητική αρτιότητα. Ο στόχος των επιμέρους εικόνων που θα δημιουργηθούν για το κάθε άρθρο, θα είναι όχι μόνο λειτουργικός και αισθητικός, αλλά συμπληρωματικός των κειμένων, προκειμένου να επιτευχθεί η μετάδοση πληροφορίας. Ως προς το περιεχόμενο του υποστηρικτικού κειμένου της εργασίας, αρχικά θα γίνει θεωρητική ανάλυση και παράθεση βασικών εννοιών με σκοπό να γίνουν κατανοητοί όροι που θα χρησιμοποιηθούν κατ’ εξακολούθηση μέσα στα κείμενα, πάνω στους οποίους στηρίζεται και το πρακτικό κομμάτι της εργασίας. Στη συνέχεια θα αναλυθεί η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε και τα τεχνικά στοιχεία της δημιουργίας των έργων. Και τέλος, περιλαμβάνεται ο επίλογος στον οποίο θα παρατεθούν οι σκέψεις και τα συμπεράσματα που αποκομήθηκαν από την όλη διαδικασία.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ	4
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	6
2. ΟΡΙΣΜΟΙ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ	7
2.1 Φεμινισμός	7
2.2 Πατριαρχία	10
2.3 Σεξισμός	12
2.4 Μισογυνισμός	13
2.5 Ισότητα-Ανισότητα-Διαφορά	14
2.6 Ταυτότητα φύλου (Gender identity)	17
2.7 Βιολογικό φύλο (Sex)	18
2.8 Κοινωνικό φύλο (Gender)	19
2.9 Οι κοινωνικοί ρόλοι των φύλων	20
2.10 Η έννοια του φύλου	22
2.11 Εσωτερικευμένη πατριαρχία.....	24
2.12 Η γυναίκα-θέαμα	26
2.13 Τα χρώματα του φεμινιστικού κινήματος	32
3. ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ	37
3.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	37
3.2 Στόχος, Μεθοδολογία, Αξιολόγηση	37

3.3 Τεχνική προσέγγιση	38
4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΓΩΝ	39
4.1 Γυναίκα: μια ευγενής χορηγία της αντρικής φαντασίωσης	39
4.2 Το φάντασμα του φεμινισμού	41
4.3 Συγχαρητήρια είσαι φεμινιστής	45
4.4 Το «θηλυκό» γονίδιο της φροντίδας	47
4.5 Beauty standards, σας έχουμε τη λύση	49
4.6 Το παράδοξο του μισογυνισμού	52
4.7 3 ^{ος} Παγκόσμιος και ισότητα	54
4.8 Γάμος, μια καλά στημένη παγίδα	57
4.9 Πορνεία, η εύκολη λύση	59
5. Ιστοσελίδα	62
5.1 Χρώματα	63
5.2 Λογότυπο/logo	65
6. Μελλοντικές προεκτάσεις	68
7. Επίλογος	69
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	70

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το θέμα που αναλύει η παρούσα εργασία περιστρέφεται γύρω από το κίνημα του φεμινισμού. Δεν εισάγει ένα νέο γνωστικό αντικείμενο, αλλά έχει στόχο την ευαισθητοποίηση και την ενημέρωση των αναγνωστών/τριών πάνω σε θέματα που αφορούν την άνιση αντιμετώπιση των γυναικών στην πατριαρχική κοινωνία στην οποία ζούμε. Σκοπός του ιστοτόπου είναι να προβάλλει τη σημασία της ισότητας και να αναδείξει τις διάφορες μορφές διάκρισης, προκαταλήψεων και ανισοτήτων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες σε διάφορους τομείς της ζωής.

Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε για την επίτευξη αυτού του στόχου ήταν η επεξεργασία και η ενσωμάτωση πληροφοριών μέσα σε κείμενα μικρού μήκους που απευθύνονται σε νεαρό κοινό, με τρόπο ευανάγνωστο και οπτικά ενδιαφέρον. Ο τύπος της γραφής και το συνοδευτικό υλικό προσπαθούν να κεντρίσουν το ενδιαφέρον με σημερινούς όρους, όπως είναι οι εικόνες, τα χρώματα, οι τίτλοι, η θεματολογία και το design. Μέσω της ελκυστικής αισθητικής, προσπαθεί να δημιουργήσει μια ευχάριστη εμπειρία ανάγνωσης και πλοήγησης που θα διατηρήσει το ενδιαφέρον των αναγνωστών/τριών και θα τους δώσει το ερέθισμα να αναλογιστούν πάνω στα θέματα που αναλύονται.

Σκοπός της δράσης αυτής είναι να χρησιμοποιήσει την αμεσότητα που προσφέρουν οι εικόνες, ώστε να γίνει πιο αποδοτικά η μετάδοση της πληροφορίας. Ακόμα σκοπός είναι η πρόκληση συζητήσεων και η ευαισθητοποίηση του κοινού γύρω από θέματα ισότητας, προκειμένου να υπάρξει κοινωνική αλλαγή.

Η παρούσα πτυχιακή εργασία συμβάλλει στο να αναδείξει τη σημασία του φεμινισμού ως κίνημα, ελπίζοντας να δημιουργήσει έναν ασφαλή χώρο όπου οι ιδέες, η ενημέρωση και η κοινότητα μπορούν να ανθίσουν δημιουργικά. Με αυτόν τον τρόπο, επιδιώκει να συμβάλλει στην πρόοδο προς μια πιο ισότιμη και δίκαιη κοινωνία για όλους και όλες.

2. ΟΡΙΣΜΟΙ ΒΑΣΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

2.1 Φεμινισμός

Από ιστορικής άποψης η πρώτη τεκμηριωμένη χρήση του όρου φεμινισμός χρονολογείται στο 1837 στη Γαλλία, από τον φιλόσοφο Charles Fourier, ο οποίος χρησιμοποιεί το «feminisme» για να περιγράψει την απελευθέρωση των γυναικών σε ένα ουτοπικό μέλλον. Το οργανωμένο κίνημα παρ'ολ'αυτά, χρονολογείται από το πρώτο συνέδριο για τα δικαιώματα των γυναικών που πραγματοποιήθηκε στη Νέα Υόρκη, το 1848.¹

Στις αρχές του 1900, ο φεμινισμός συνδέεται με το δικαίωμα ψήφου των γυναικών, ενώ αργότερα εξελίσσεται και αποκτά περισσότερα από ένα νοήματα. Ειδικότερα, επικεντρώνεται στο πώς οι γυναίκες αντιμετωπίζουν διάφορες μορφές διακρίσεων οι οποίες είναι συνέπεια αποκλειστικά και μόνο του φύλου τους.

Πιο συγκεκριμένα ασχολείται με θέματα όπως το δικαίωμα αυτοδιάθεσης του σώματος, την ενδο-οικογενειακή βία, τη μητρότητα με ό,τι αυτή συνεπάγεται, τη διεκδίκηση ίσων απολαβών, τη σεξουαλική παρενόχληση, τις διακρίσεις και τη σεξουαλική βία. Κάποια από τα θέματα που εξερευνώνται στον φεμινισμό περιλαμβάνουν: την πατριαρχία, τα στερεότυπα, τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων, την προβολή της γυναίκας ως σεξουαλικού αντικειμένου και την καταπίεση.

Αν και σε μεγάλο βαθμό προέρχεται από τη Δύση, ο φεμινισμός εκδηλώνεται παγκοσμίως και εκπροσωπείται από θεσμούς που έχουν δεσμευτεί να δραστηριοποιούνται για λογαριασμό των δικαιωμάτων και των συμφερόντων των γυναικών.

Σαν όρος, ενσωματώνει τόσο το δόγμα για ίσα δικαιώματα μεταξύ των φύλων (το οργανωμένο κίνημα για την επίτευξη ίσων δικαιωμάτων) όσο και μια ιδεολογία κοινωνικού μετασχηματισμού, με στόχο τη δημιουργία ενός κόσμου φιλικού προς τις γυναίκες, πέρα από την κοινωνική ισότητα.

¹ Welle (www.dw.com), Deutsche. n.d. "Charles Fourier: The Man Who Coined the Term 'Feminism' | DW | 07.04.2022." DW.COM. <https://www.dw.com/en/charles-fourier-the-man-who-coined-the-term-feminism/a-61379159>.

Ο φεμινισμός είναι μια ιδεολογία για τη γυναικεία απελευθέρωση, όπου εγγενής σε όλες τις προσεγγίσεις του είναι η πεποίθηση ότι οι γυναίκες υφίστανται αδικίες λόγω του βιολογικού τους φύλου.

Κάτω από αυτή την ευρεία ομπρέλα, υπάρχουν τέσσερα φεμινιστικά κύματα/κινήματα, που επικεντρώνονται σε διαφορετικές πτυχές καταπίεσης και κοινωνικής αδικίας κατά των γυναικών, αλλά και τρεις μεγάλες ιδεολογικές θεωρίες, οι οποίες προσφέρουν διαφορετικές αναλύσεις για τα αίτια και τους παράγοντες της γυναικείας καταπίεσης.²

Επιγραμματικά, τα τέσσερα κύματα είναι τα παρακάτω:

Το πρώτο κύμα αφορούσε τα πολιτικά δικαιώματα των γυναικών, και συγκεκριμένα το δικαίωμα ψήφου, γεννήθηκε κατά τη διάρκεια του 19ου και των αρχών του 20ου αιώνα.

Το δεύτερο κύμα ξεκίνησε τη δεκαετία του 1960, ασχολήθηκε με το κίνημα απελευθέρωσης των γυναικών, το οποίο συσπειρώθηκε γύρω από τη νομική, οικονομική και κοινωνική ισότητα τους.

Το τρίτο κύμα έλαβε χώρα στις αρχές του 1990 και επικεντρώθηκε περισσότερο στα θέματα της ατομικότητας και της διαφορετικότητας.

Και τέλος το τέταρτο και πιο πρόσφατο κύμα ξεκινάει το 2012, με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης να χρησιμοποιούνται για την ανάδειξη και την καταπολέμηση της σεξουαλικής παρενόχλησης, της βίας κατά των γυναικών και της κουλτούρας βιασμού, οδηγώντας στο δημοφιλέστατο κίνημα που ονομάστηκε “Me Too”.

Από την άλλη, οι μεγάλες ιδεολογικές θεωρίες στις οποίες αναφερθήκαμε προηγουμένως είναι οι εξής:

1. *Φιλελεύθερος φεμινισμός*: θεωρία που συνόδεψε τον Διαφωτισμό του 18ου αιώνα και έχει ατομιστική προσέγγιση που στοχεύει στη μεταρρύθμιση παρόντων πρακτικών, παρά στην υποστήριξη μιας συνολικής επαναστατικής αλλαγής. Υποστηρίζει πως η ισότητα μπορεί να επιτευχθεί μόνο με κοινωνικές μεταρρυθμίσεις που πρέπει να πραγματοποιηθούν εντός της υπάρχουσας κοινωνικής δομής. Δεν αναγνωρίζει τις διαφορές μεταξύ των φύλων, αλλά θεωρεί ότι για να υπάρξει ισότητα πρέπει οι γυναίκες να προσαρμοστούν μέσα στην υπάρχουσα πατριαρχική κοινωνία.³

² Humm, Maggie. 2003. *The Dictionary of Feminist Theory*. Edinburgh: Edinburgh University Press. (Σελ. 71).

³ Daly, M. (2006). *Gyn/Ecology: The metaethics of radical feminism*. Boston: Beacon Press. (Σελ. 61).

2. *Ριζοσπαστικός φεμινισμός*: αναπτύχθηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960 ως σημαντικό μέρος του δεύτερου φεμινιστικού κύματος. Θεωρεί την καταπίεση των γυναικών ως στοιχείο της παρούσας κοινωνίας και επιχειρεί να καταπολεμήσει το πρότυπο αυτό απορρίπτοντας ευρέως τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων και την πατριαρχία ως σύστημα.

3. *Μαρξιστικός φεμινισμός*: είναι μια υποκατηγορία της φεμινιστικής θεωρίας που αναδύθηκε τη δεκαετία του 1970 και εστιάζει στην ανατροπή του καπιταλισμού και της πατριαρχίας, ως τρόπου για την απελευθέρωση των γυναικών. Δηλώνει πως ο καπιταλισμός οξύνει την οικονομική ανισότητα, την πολιτική καταπίεση και όλα τα παραπάνω έχουν ως αποτέλεσμα τις μη υγιείς κοινωνικές σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών, που είναι και η ρίζα της καταπίεσης των γυναικών:

«Οι οπαδοί της μαρξιστικής θεωρίας ισχυρίστηκαν ότι στο καπιταλιστικό σύστημα οι γυναίκες καταπιέζονται γιατί με την άμισθη οικιακή εργασία που προσφέρουν καθιστούν δυνατή την ανδρική μισθωτή εργασία».⁴

Συμπεραίνουμε ότι για τον φεμινισμό, δεν υπάρχει, ούτε θα μπορούσε να υπάρξει, ένας ενιαίος ορισμός, καθώς οι ίδιες οι φεμινίστριες διαθέτουν πολλούς παράγοντες και κοινωνικές ταυτότητες που τις διαχωρίζουν. Παρόλα αυτά αρκετές σημαντικές προσωπικότητες έχουν προσπαθήσει να αποδώσουν το νόημα του κινήματος.

Σύμφωνα με την Annette Kuhn ο φεμινισμός είναι:

«Ένα σύνολο πολιτικών πρακτικών που βασίζονται σε αναλύσεις της κοινωνικής/ιστορικής θέσης των γυναικών ως υποταγμένων, καταπιεσμένων ή εκμεταλλευόμενων είτε εντός κοινωνικών συστημάτων όπως ο καπιταλισμός είτε από τις κοινωνικές σχέσεις της πατριαρχίας ή της ανδρικής κυριαρχίας».⁵

Η Mary Wollstonecraft, συγγραφέας, φιλόσοφος και υπέρμαχος των δικαιωμάτων των γυναικών, στο βιβλίο της με τίτλο “A Vindication of the Rights of Woman” λέει για τον φεμινισμό ότι:

⁴ Αθανασιάδου, Χριστίνα. 2002. “Νέες γυναίκες με πανεπιστημιακή μόρφωση και η συμφιλίωση της ιδιωτικής και της δημόσιας σφαίρας στο σχεδιασμό της ενήλικης ζωής.” Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Ψυχολογίας Α.Π.Θ. (Σελ. 6).

⁵ Hayward, Susan, and Susan Hayward. 2017. *Cinema Studies the Key Concepts*. Fifth Edition. | London; New York: Routledge, Routledge. (Σελ. 113).

«Δεν επιθυμώ οι γυναίκες να έχουν εξουσία πάνω στους άνδρες, αλλά πάνω στον εαυτό τους».⁶

Εν ολίγοις, φεμινίστρια είναι κάποια που αναγνωρίζει τον εαυτό της, και αναγνωρίζεται από τους άλλους, ως φεμινίστρια. Αυτή η επίγνωση εξαρτάται από τη συνειδητοποίηση της καταπίεσης που έχουν υποστεί οι γυναίκες και η προσπάθεια επαναπροσδιορισμού των κοινωνικών συμπεριφορών που υποθάλλουν αυτού του είδους την καταπίεση.

2.2 Πατριαρχία

«Το σύστημα στο οποίο ο γηραιότερος άνδρας είναι αρχηγός της οικογένειας. Πατριαρχική είναι μια κοινωνία που ελέγχεται από άνδρες στην οποία οι ίδιοι χρησιμοποιούν τη δύναμή τους προς όφελός τους».⁷

Σύμφωνα με τη Wikipedia:

«Η πατριαρχία προέρχεται από τα αρχαία ελληνικά: (πατήρ και αρχή), και ονομάζεται το κοινωνικό σύστημα στο οποίο οι άντρες κρατούν κατά κύριο λόγο την εξουσία και κυριαρχούν στην πολιτική, αποτελούν ηθικές και ιδεολογικές αυθεντίες και διαθέτουν κοινωνικά προνόμια καθώς και τον έλεγχο της περιουσίας. Οι πατριαρχικές κοινωνίες είναι συνήθως ανδροκρατικές, δηλαδή η περιουσία και το οικογενειακό όνομα κληρονομούνται από άντρα σε άντρα. Πατριάρχης είναι η αρσενική κεφαλή μιας εκτεταμένης οικογένειας που ασκεί δεσποτική και απόλυτη εξουσία, ή κατ' επέκταση, ένα μέλος της άρχουσας τάξης ή κυβέρνησης μιας κοινωνίας που ελέγχεται από γηραιούς άντρες».⁸

Η πατριαρχία στηρίζεται σε ένα σύστημα ιδεών που εξηγεί και δικαιολογεί την αντρική κυριαρχία και συνήθως την αποδίδει σε εγγενείς φυσικές διαφορές ανάμεσα στα φύλα. Οι κοινωνιολόγοι όμως θεωρούν την πατριαρχία ως κοινωνικό προϊόν και όχι ως αποτέλεσμα εγγενών διαφορών και μελετούν τους τρόπους με τους οποίους οι ρόλοι των φύλων επηρεάζουν τη μεταξύ τους σχέση.⁹

⁶ Wollstonecraft, Mary. 1792. *A Vindication of the Rights of Woman*. S.L.: Verso.

⁷ Cambridge Dictionary. 2021. | meaning in the Cambridge English Dictionary. 4/7/2023. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/patriarchy>.

⁸ Wikipedia.org. 2005. Πατριαρχία. 5/7/2023. <https://el.wikipedia.org>.

⁹ Henslin, James M. 2002. *Essentials of sociology: a down-to-earth approach*. 4th ed. Boston: Allyn and Bacon. (Σελ. 240).

Οι περισσότερες σύγχρονες κοινωνίες είναι, στην πράξη, πατριαρχικές. Πολλοί και πολλές συγγραφείς του φεμινισμού θεωρούν την πατριαρχία ως τη βάση επί της οποίας οι περισσότερες κοινωνίες έχουν σχηματιστεί. Υποστηρίζουν πως είναι αναγκαίο και επιθυμητό να ξεφύγουμε από αυτό το μοντέλο για να επιτευχθεί η ισότητα των φύλων, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι υποστηρίζουν την αντίπερα όχθη, δηλαδή τη μητριαρχία, ως ιδανικότερο κοινωνικό σύστημα.

Στην πράξη η Πατριαρχία σήμερα δεν μπορεί να στηριχθεί από τα επιχειρήματα που μέχρι πρότινος τη στήριζαν, καθώς η εκβιομηχάνιση και οι μέθοδοι αντισύλληψης σχεδόν εκμηδενίζουν τις βιολογικές διαφορές των φύλων. Αντίθετα στις προβιομηχανικές κοινωνίες, οι γυναίκες είχαν ελάχιστο έλεγχο του αναπαραγωγικού τους συστήματος, γεγονός που έμπαινε εμπόδιο στη δυνατότητά τους για κοινωνική ανέλιξη.

Τα συστήματα που συντηρούν τους θεσμούς της πατριαρχίας καθιστούν δύσκολη την εξάλειψή της γι' αυτό ορισμένοι ερευνητές ισχυρίζονται μέχρι και σήμερα ότι βιολογικοί παράγοντες όπως οι διαφορές στις ορμόνες και οι μικρές διαφοροποιήσεις στον εγκέφαλο, συνδέουν τα δύο φύλα με διαφορετικά κίνητρα και συμπεριφορές. Παρ'ολ'αυτά κάτι τέτοιο δεν σημαίνει ότι δεν έχουμε την ηθική υποχρέωση του να προσπαθούμε για την ανατροπή της.¹⁰

¹⁰ Maconis, J.J. and Plummer, K. 2012. *Sociology: a global introduction*. 5th ed. Harlow, England; New York: Pearson/Prentice Hall. (Σελ. 313).

2.3 Σεξισμός

Επιγραμματικά ο σεξισμός περιγράφεται ως:

«Η πεποίθηση ότι το ένα φύλο είναι εγγενώς ανώτερο από το άλλο».

«Ο σεξισμός σε μια κοινωνία συναντάται και εφαρμόζεται συχνότερα σε γυναίκες και κορίτσια. Εξυπηρετεί στη διατήρηση της πατριαρχίας, μέσω ιδεολογιών και πρακτικών σε ατομικό, συλλογικό ή θεσμικό επίπεδο, που καταπιέζουν τις γυναίκες με βάση το φύλο τους». ¹¹

Μια κοινή μορφή σεξισμού διδάσκει συγκεκριμένες αφηγήσεις για τους παραδοσιακούς ρόλους των φύλων. Ίσως η πιο διαδεδομένη σεξιστική θεώρηση είναι ότι οι γυναίκες είναι το ασθενέστερο φύλο και λιγότερο ικανές από τους άνδρες στη σφαίρα της λογικής, του ορθολογισμού, και στην τιθάσευση των συναισθημάτων τους, γι' αυτό, ο ρόλος τους περιορίζεται στα οικιακά και στην ανατροφή των τέκνων. Σύμφωνα με αυτό το σκεπτικό, δεν μπορούν να είναι καλές ηγέτιδες, επιχειρηματίες, πολιτικοί ακαδημαϊκοί κλπ. καθώς οι γυναίκες θεωρούνται εκ φύσεως κατάλληλες για οικιακές εργασίες και ιδιαίτερα ικανές στο να είναι φροντιστές. Οι ρόλοι τους αυτοί παρόλα αυτά υποτιμώνται από την πατριαρχική κοινωνία.

Μερικά από τα κύρια προβλήματα που προκύπτουν ως συνέπεια του σεξισμού είναι το μισθολογικό χάσμα, που αφορά την επίμονη μισθολογική διαφορά μεταξύ ανδρών και γυναικών. Κάτι τέτοιο υποβιβάζει την οικονομική ανεξαρτησία και προωθεί την αντίληψη της ανωτερότητας των αντρών. Ο σεξισμός μπορεί επίσης να περιορίσει την πρόσβαση σε ευκαιρίες λόγω των προκαταλήψεων που αναφέρθηκαν παραπάνω. Οι προκαταλήψεις μπορεί με τη σειρά τους να οδηγήσουν σε έλλειψη εκπροσώπησης σε τομείς όπως η πολιτική, η τεχνολογία και οι ηγετικές θέσεις όπου οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται, και αντιμετωπίζουν σοβαρά εμπόδια, τα οποία έχουν σκοπό την αποθάρρυνσή τους από το να ακολουθήσουν τα παραπάνω πεδία. Η υποεκπροσώπηση μεταφράζεται σε έλλειψη ικανοτήτων και ο κύκλος επαναλαμβάνεται έχοντας σε κάθε περίπτωση ως αποτέλεσμα τον έλεγχο της εξουσίας στο μεγαλύτερο ποσοστό από άντρες. ¹²

¹¹ Masequesmay, Gina. 2016. "Sexism." In Encyclopedia Britannica. 20/4/2022.

<https://www.britannica.com/topic/sexism>.

¹² Swim, Janet, and Lauri Hyers. 2009. "APA PsycNet." Psycnet.apa.org. 20/5/2023.

<https://psycnet.apa.org/record/2008-09974-020>.

Η σεξιστική κοινωνία συχνά διαιωνίζει επιβλαβή στερεότυπα που μπορούν να επηρεάσουν αρνητικά όλα τα φύλα. Οι κοινωνικές προσδοκίες για το πώς πρέπει να συμπεριφέρεται κάθε φύλο μπορεί να οδηγήσουν σε περιορισμένες επαγγελματικές προοπτικές, κοινωνικές εμπειρίες ή άδικη μεταχείριση συνολικά.

Ο σεξισμός δεν επηρεάζει μόνο τις γυναίκες. Μπορεί να είναι επιβλαβής και προς τους άνδρες. Η έννοια της τοξικής αρρενωπότητας ενθαρρύνει τη διατήρηση επιβλαβών φυλετικών προτύπων που μπορεί να έχουν ως αποτέλεσμα, για παράδειγμα, την επίδειξη επιθετικότητας ή την άρνηση της συναισθηματικής ευαλωτότητας.¹³

Οι σεξιστικές συμπεριφορές, οι συνθήκες και οι στάσεις διαιωνίζουν στερεότυπα κοινωνικών ρόλων με βάση το φύλο. Αυτή η καταπίεση συνήθως παίρνει τις μορφές οικονομικής εκμετάλλευσης και κοινωνικής κυριαρχίας. Αυτά τα ζητήματα παραμένουν σε διάφορους τομείς, συμπεριλαμβανομένου του χώρου εργασίας, της εκπαίδευσης και των μέσων ενημέρωσης, γεγονός που μπορεί να οδηγήσει σε μακροπρόθεσμες συνέπειες τόσο για τα άτομα όσο και για την κοινωνία.¹⁴

2.4 Μισογυνισμός

Ο όρος μισογυνισμός ιστορικά, πρωτοεμφανίστηκε στην Αρχαία Ελλάδα, στο έργο «Ορέστης» του Ευριπίδη, στο οποίο ο Ορέστης δικάζεται για τη δολοφονία της μητέρας του, Κλυταιμνήστρας. Ο όρος χρησιμοποιείται από τότε για να περιγράψει το μίσος ή την αντιπάθεια προς τις γυναίκες.¹⁵

«Ο Μισογυνισμός είναι η ακραία μορφή της σεξιστικής ιδεολογίας, δηλαδή το μίσος, η αντιπάθεια, η απαξίωση, ή η ριζωμένη προκατάληψη κατά των γυναικών. Χρησιμοποιείται για να κρατήσει τις γυναίκες σε χαμηλότερη κοινωνική θέση από τους άνδρες, διατηρώντας έτσι τους κοινωνικούς ρόλους της πατριαρχίας. Μια κοινωνία στην οποία επικρατεί ο μισογυνισμός έχει υψηλά ποσοστά βαρβαρότητας σεξισμού, ενδοοικογενειακής βίας, βιασμών και εμπορευματοποίησης των γυναικών

¹³ Wong, Joel. 2021. "Sexism May Be Harmful to Men's Mental Health." Apa.org. 2021. <https://www.apa.org/news/press/releases/2016/11/sexism-harmful>.

¹⁴ Swim, Janet, and Lauri Hyers. 2009. "APA PsycNet." Psycnet.apa.org. 20/5/2023. <https://psycnet.apa.org/record/2008-09974-020>.

¹⁵ Orestes | Greek Mythology. 2019. In Encyclopædia Britannica. <https://www.britannica.com/topic/Orestes-Greek-mythology>.

και του σώματός τους, όπου συχνά υφίστανται κακομεταχείριση τόσο σε ατομικό όσο και σε θεσμικό επίπεδο».¹⁶

Ο μισογυνισμός εκδηλώνεται με πολλούς τρόπους, συμπεριλαμβανομένου του κοινωνικού αποκλεισμού, των διακρίσεων λόγω φύλου, της εχθρότητας, του ανδροκεντρισμού και της υποτίμησης των γυναικών. Είναι ένα πολύ συχνό φαινόμενο που υφίσταται από τις απαρχές των ανθρώπινων κοινωνιών και σε όλους τους πολιτισμούς και αποσκοπεί στο να διατηρήσει τη γυναίκα σε μειονεκτική θέση. Στη σημερινή κοινωνία ο μισογυνισμός συμβάλλει στην ανισότητα των φύλων ενισχύοντας τους παραδοσιακούς τους ρόλους και τις προσδοκίες που έχουμε από αυτά.

Για παράδειγμα, μισογυνιστικό είναι το να αναμένεται από τις γυναίκες να δίνουν προτεραιότητα στην οικογένεια έναντι των επαγγελματικών φιλοδοξιών ή να συμμορφώνονται με τα πρότυπα ομορφιάς. Επιπλέον, οι κοινωνικοί κανόνες που έχουν τις ρίζες τους στον μισογυνισμό δημιουργούν εχθρικά περιβάλλοντα για τις γυναίκες, περιορίζοντας τις ευκαιρίες τους για εκπαίδευση ή επαγγελματική ανάπτυξη.

Ο μισογυνισμός επηρεάζει αρνητικά τον φεμινισμό, διαιωνίζει την ιδέα ότι οι γυναίκες είναι κατώτερες από τους άνδρες και εμποδίζει τις προσπάθειες για την ισότητα των φύλων. Οι μισογυνικές πεποιθήσεις μπορούν να οδηγήσουν σε αντίσταση ενάντια στα φεμινιστικά κινήματα ή ακόμη και σε αντιδράσεις, καθώς ορισμένοι άνθρωποι θεωρούν τον φεμινισμό ως επίθεση κατά των ανδρών και όχι ως αγώνα για την ισότητα. Τροφοδοτούνται έτσι εσφαλμένες αντιλήψεις όπως για παράδειγμα το ότι οι γυναίκες στοχεύουν στην κατάρριψη της πατριαρχίας και την άνοδο της μητριαρχίας.¹⁷

¹⁶ Kendall, Emily. 2019. "Misogyny | Sociology." In Encyclopedia Britannica. 27/9/2023. <https://www.britannica.com/topic/misogyny>.

¹⁷ Rudman, Laurie A, and Peter Glick. 2021. *The Social Psychology of Gender*, Second Edition. Guilford Publications. (Σελ. 3).

2.5 Ισότητα-Ανισότητα-Διαφορά

Πολύ σημαντικό σε αυτό το σημείο είναι να επισημάνουμε ότι εξ' ορισμού η ισότητα μεταξύ των φύλων δεν έχει να κάνει με τις ομοιότητες ή τις διαφορές τους. Τα φύλα έχουν εξωγενείς και ενδογενείς διαφορές, και παρ' όλ' αυτά, αυτές οι διαφορές δεν μπορούν ή μάλλον δεν θα έπρεπε να νομιμοποιούν την ανισότητα μεταξύ τους. Σύμφωνα με την Joan W. Scott:

«Όταν βάζουμε πλάι πλάι την ισότητα και τη διαφορές των φύλων ως αντιπαρατιθέμενους όρους μιας διχοτομικής αντίθεσης, οι όροι αυτοί δομούν μια αδύνατη επιλογή. Αν επιλέξουμε την ισότητα, είμαστε υποχρεωμένες να δεχτούμε ότι η διαφορά είναι το αντίθετό της. Αν επιλέξουμε τη διαφορά, αναγκάζομαστε να παραιτηθούμε από την επίτευξη της ισότητας». ¹⁸

Την απάντηση σε αυτόν τον προβληματισμό την δίνει ο Michael Walzer ο οποίος στο βιβλίο του με τίτλο *Spheres of Justice* αναφέρει ότι:

«Η διεκδίκηση της ισότητας δεν αποσκοπεί στο να εξαφανίσει κάθε διαφορά, αλλά κάποιες συγκεκριμένες διαφορές, οι οποίες ποικίλουν από συγκυρία σε συγκυρία και από τόπο σε τόπο. Αυτό προϋποθέτει κοινωνική συμφωνία, η οποία ορίζει ότι εμφανώς διαφορετικοί άνθρωποι θα αντιμετωπίζονται ως ισοδύναμοι και όχι ως ίδιοι». ¹⁸

Σύμφωνα με τα παραπάνω, με αυτή τη χρήση του όρου, το αντίθετο της ισότητας δεν είναι η διαφορά αλλά η ανισότητα. Οι διαφορές είναι χρήσιμο και αναπόσπαστο στοιχείο για την ισότητα και οι αλλαγές πρέπει να στηριχτούν πάνω σε αυτές τις διαφορές, ώστε να υπάρξει αμφισβήτηση των κοινωνικών σταθερών, και επίτευξη πραγματικής ισότητας μεταξύ των φύλων. Ένα παράδειγμα που επιβεβαιώνει τα παραπάνω είναι η άδεια μητρότητας που αναγκάζονται να πάρουν γυναίκες που μπαίνουν στη διαδικασία δημιουργίας οικογένειας. Η ύπαρξη αυτής της άδειας απωθούσε και απωθεί τους εργοδότες από την πρόσληψή τους, ειδικά σε αναπαραγωγική ηλικία. Ας μην ξεχνάμε άλλωστε ότι μέχρι το 1919 στην Αμερική η απόλυση μιας εργαζόμενης που έμενε έγκυος ήταν όχι μόνο νόμιμη, αλλά και μια πολλή συχνή πολιτική που ακολουθούσαν οι εργοδότες της εποχής. Αυτό άλλαξε με τη «Συνέλευση για την προστασία της μητρότητας του 1919», μια συνέλευση για τη διεκδίκηση των εργασιακών δικαιωμάτων της γυναίκας που κατάφερε να κερδίσει την προστασία των εγκύων απέναντι στους εργοδότες, με τη

¹⁸ Αθανασίου, Αθηνά. Ταυτότητα ισότητα και διαφορά. 2006. Στο βιβλίο με τίτλο: «Φεμινιστική Θεωρία Και Πολιτισμική Κριτική». Επιμέλεια: Αθανασίου, Αθηνά. Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΗΣΟΣ. (Σελ. 24).

θέσπιση της απόλυσης της μέλλουσας μητέρας ως παράνομη, αλλά και τη καθιέρωση της άδειας μητρότητας.^{19 20}

Κάνοντας την αναγωγή στο θέμα μας, συμπεραίνουμε ότι για να γεφυρωθούν κάποιες ανισότητες όπως αυτή που μόλις αναφέραμε, είναι αναγκαίο να λάβουμε υπόψιν τις διαφορές μεταξύ των φύλων στο νομικό πλαίσιο, και με τη σειρά του ο νόμος να προσαρμοστεί κατάλληλα ώστε να προασπίσει τα δικαιώματα που καταπατούνται.

Κάτι τέτοιο είναι δυνατόν να επιτευχθεί και το βλέπουμε στο παράδειγμα σκανδιναβικών χωρών, όπως η Φινλανδία, στην οποία η άδεια πατρότητας είναι μια υπαρκτή έννοια, δίνεται υποχρεωτικά και διαρκεί όσο και η άδεια μητρότητας, εξισώνοντας τους ρόλους των γονέων εντός σπιτιού αλλά και στην αγορά εργασίας.

Η κοινωνική μεταρρύθμιση σύμφωνα με τους μοντέρνους όρους του φεμινισμού δεν αποζητά την προσαρμογή των γυναικών στο μη αξιοκρατικό και άνισο σύστημα της πατριαρχίας, καθώς κάτι τέτοιο δεν λαμβάνει υπόψιν τις εξειδικευμένες ανάγκες που έχουν τα φύλα, αλλά στόχος είναι η δημιουργία ενός συστήματος που υπολογίζει τις όποιες διαφορές και ιδιαιτερότητες και προσαρμόζεται κατάλληλα ώστε να προσφέρει ίσες ευκαιρίες σε όλους.²¹

¹⁹ Siegel, Mona L. 2019. "Opinion | the Forgotten Origins of Paid Family Leave." The New York Times, November 29, 2019, sec. Opinion. 27/9/2023.

<https://www.nytimes.com/2019/11/29/opinion/mothers-paid-family-leave.html>.

²⁰ Maternity Protection Convention, 1919 (No. 3). 2017. Ilo.org. 2017. 27/9/2023

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C003.

²¹ Rudman, Laurie A, and Peter Glick. 2021. *The Social Psychology of Gender*, Second Edition. Guilford Publications. (Σελ. 3).

2.6 Ταυτότητα φύλου (Gender identity)

Ταυτότητα φύλου ή έμφυλη ταυτότητα ονομάζεται η αντίληψη ενός ανθρώπου για το φύλο του. Είναι μια σύνθετη έννοια που μπορεί να επηρεαστεί από διάφορους παράγοντες όπως το βιολογικό φύλο, τους ρόλους των φύλων, τους πολιτικούς κανόνες και τις προσωπικές πεποιθήσεις. «Αναφέρεται στη βαθύτερη και εσωτερική εμπειρία κάθε προσώπου όσον αφορά στο γένος, που μπορεί, χωρίς να είναι απαραίτητο, να αντιστοιχεί στο γένος που αποδίδεται κατά τη γέννηση». ²²

Σύμφωνα με το Ελληνικό σωματείο Υποστήριξης Διεμφυλικών, ταυτότητα φύλου (gender identity) είναι:

«Ο εσωτερικός και ατομικός τρόπος με τον οποίο το φύλο γίνεται αντιληπτό από το ίδιο το άτομο, το οποίο μπορεί να συμπίπτει ή και να μη συμπίπτει με το φύλο που προσδιορίσθηκε κατά τη γέννηση και συμπεριλαμβάνει την ατομική εμπειρία του σώματος (...) Επίσης περιλαμβάνει άλλες πτυχές του φύλου όπως την ένδυση, τον τρόπο ομιλίας και έκφρασης». ²³

Σε αυτό το σημείο πρέπει να διευκρινιστεί ότι η ταυτότητα φύλου και ο σεξουαλικός προσανατολισμός είναι εντελώς διαφορετικές έννοιες που συχνά συγχέονται χωρίς αυτό να είναι σωστό. Ο σεξουαλικός προσανατολισμός αποτελεί την έκφραση της σεξουαλικής προτίμησης. Η ταυτότητα φύλου σχετίζεται αποκλειστικά και μόνο με τον αυτοπροσδιορισμό του φύλου ή την ατομική αίσθηση για το φύλο με το οποίο ταυτίζεται ένας άνθρωπος, είναι μια βαθιά προσωπική πτυχή της ταυτότητας ενός ατόμου και η σύγχυσή της με τη σεξουαλική επιθυμία είναι μια κοινή παρανόηση που μπορεί να οδηγήσει σε επιβλαβή στερεότυπα και διακρίσεις.

²² Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό Προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους. <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4c2af9602>. (Σελ. 5).

²³ Γαλανού, Μαρίνα. 2014. “Ταυτότητα και έκφραση φύλου, ορολογία, διακρίσεις, στερεότυπα και μύθοι.” Επιμέλεια: Κώστας Γιαννακόπουλος. <https://t-zine.gr/wp-content/uploads/2016/08/001-106-tautotita-kai-ekfrasi-filou.pdf>. (Σελ. 25).

2.7 Βιολογικό φύλο (Sex)

Με τον όρο βιολογικό φύλο ορίζουμε το φύλο ενός ατόμου σε θηλυκό, αρσενικό ή ίντερσεξ, που αποδίδεται κατά τη γέννηση ενός ανθρώπου, ανάλογα με τα ανατομικά χαρακτηριστικά με τα οποία γεννιέται. Ο ονομαζόμενος και ιατρικός ορισμός του φύλου, το ανατομικό φύλο ή αλλιώς το φύλο που καταγράφηκε νομικά κατά τη γέννηση, διαχωρίζει τα φύλα ανάλογα με τις διαφορές μεγεθών στους γαμέτες, που είναι το καθοριστικό χαρακτηριστικό τους.

Τα αρσενικά έχουν μικρούς και ευκίνητους γαμέτες (σπέρμα), ενώ τα θηλυκά έχουν μεγάλους και ακίνητους γαμέτες (ωάρια). Στους ανθρώπους, η τυπική θηλυκή και αρσενική διαφοροποίηση έγκειται στην ύπαρξη ή την απουσία του χρωμοσώματος Y, στην ύπαρξη ωοθηκών ή όρχεων, στην ισορροπία των ορμονών (οιστρογόνα και τεστοστερόνη), στην εσωτερική αναπαραγωγική ανατομία και στα εξωτερικά γεννητικά όργανα.

Οι άνθρωποι με συνδυασμούς τέτοιων βιολογικών χαρακτηριστικών είναι μεσοφυλικοί (ίντερσεξ), και οι άνθρωποι που η εσωτερική, ή ψυχολογική τους εμπειρία διαφέρει από το βιολογικό φύλο που τους αποδόθηκε κατά τη γέννηση ονομάζονται διεμφυλικοί, τρανς ή μη-δυναδικοί.²⁴

²⁴ Daly, Mary. 2006. *Gyn/Ecology : The Metaethics of Radical Feminism*. Boston: Beacon Press.

2.8 Κοινωνικό φύλο (Gender)

«Για να καθοριστεί το κοινωνικό φύλο, λαμβάνεται υπόψη το βιολογικό φύλο (αρσενικό, θηλυκό ή ίντερσεξ), οι κοινωνικοί ρόλοι και η ταυτότητα φύλου». ²⁵

Το κοινωνικό φύλο είναι μια σύνθετη και πολύπλευρη έννοια που έχει μελετηθεί από διάφορους κλάδους, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνιολογίας, της ψυχολογίας, της ανθρωπολογίας και της βιολογίας. Δεν υπάρχει ενιαίος ορισμός του κοινωνικού φύλου που να είναι παγκοσμίως αποδεκτός, αλλά είναι γενικά κατανοητό ότι αναφέρεται στους κοινωνικούς και πολιτιστικούς ρόλους, συμπεριφορές και ταυτότητες που σχετίζονται με την αρρενωπότητα και τη θηλυκότητα.

Το φύλο δεν είναι ένα βιολογικό γεγονός, αλλά μια κοινωνική κατασκευή, που δημιουργείται μέσα από τις καθημερινές μας αλληλεπιδράσεις και συνεχώς επαναπροσδιορίζεται. Είναι μια σύνθετη και πολυδιάστατη έννοια και μπορεί να οριστεί ως οι κοινωνικά κατασκευασμένοι ρόλοι, συμπεριφορές, δραστηριότητες και χαρακτηριστικά που μια δεδομένη κοινωνία θεωρεί ότι διαχωρίζουν την έννοια της θηλυκότητας από την αρρενωπότητα. ²⁶

Είναι διαφορετικό από το βιολογικό φύλο, το οποίο καθορίζεται από τα χρωμοσώματα και τα αναπαραγωγικά όργανα ενός ατόμου. Το κοινωνικό φύλο διαμορφώνεται με βάση το ιστορικό, κοινωνικό και πολιτιστικό πλαίσιο στο οποίο υπάγεται. Το κοινωνικό φύλο επηρεάζεται επίσης από τις βιολογικές διαφορές, χωρίς αυτό να είναι απόλυτο. Για παράδειγμα, ένα μυώδες σώμα δεν παραπέμπει απαραίτητα σε έναν άντρα, όπως και ένα αδύνατο σε μια γυναίκα, παρόλο που στατιστικά κάτι τέτοιο είναι πιθανότερο. Τέλος, το κοινωνικό πλαίσιο παίζει ίσως τον μεγαλύτερο ρόλο στον προσδιορισμό του κοινωνικού φύλου. Για παράδειγμα, σε μερικούς πολιτισμούς το ροζ χρώμα είναι συνυφασμένο με τη θηλυκότητα ενώ σε άλλους με την αρρενωπότητα. Ωστόσο, είναι σημαντικό να αναγνωρίσουμε ότι το κοινωνικό φύλο δεν είναι στατικό, αλλά κατατάσσεται σε ένα φάσμα μεταξύ θηλυκότητας και αρρενωπότητας, στο πλαίσιο του οποίου οι άνθρωποι κινούνται κατά τη διάρκεια της ζωής τους. ²⁷

²⁵ Κάννερ, Έφη. 2003. «Βιολογικό φύλο / κοινωνικό φύλο: Η αποδόμηση ενός διπόλου».

Πολύτροπων. 2003. https://spiridopoulou.files.wordpress.com/2012/06/biologiko_koinoniko_fylo.pdf.

²⁶ Κοινωνικό Φύλο (Φύλο και κοινωνιολογία). 2013. Fylopedia.uoa.gr. Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. 2013. 27/9/2023. <http://www.fylopedia.uoa.gr>.

²⁷ Kimmel, Michael S, and Amy Aronson. 2017. *The Gendered Society Reader*. New York: Oxford University Press.

2.9 Κοινωνικοί ρόλοι των φύλων

Οι κοινωνικοί ρόλοι των φύλων είναι ένα ακόμα μεγάλο κεφάλαιο στην ιστορία του μοντέρνου φεμινισμού. Ορίζονται με βάση το βιολογικό φύλο, έχοντας προκαθοριστεί από παράδοση αιώνων και επί της ουσίας αποτελούν το κοινωνικό σενάριο που αναμένεται να παίξει ο καθένας μας κατά τη διάρκεια της ζωής του προκειμένου να ενταχθεί στη νόρμα της κοινωνίας στην εκάστοτε χρονική περίοδο.²⁸

«Επιπλέον, οι φυλετικοί ρόλοι και τα στερεότυπα φύλου αποτελούν τρόπους με τους οποίους η κοινωνία υποτάσσει τις γυναίκες στους κανόνες της πατριαρχίας, οι φυλετικοί ρόλοι αποδίδονται στο υποκείμενο επειδή η κοινωνία συνδέει αυθαίρετα τη συμπεριφορά του κοινωνικού φύλου (gender) με το βιολογικό φύλο (sex) ενός ανθρώπου».²⁹

Αυτό είναι γνωστό ως η έννοια των κοινωνικών ρόλων των φύλων. Σε κάποιες κοινωνίες, αυτοί οι ρόλοι επιβάλλονται πιο αυστηρά απ' ό,τι σε άλλες και όσοι παρεκκλίνουν από αυτούς μπορεί να αντιμετωπίσουν κριτική ή ακόμη και διακρίσεις, αλλά όπως και να 'χει εξακολουθούν να υπάρχουν σε κάποιο βαθμό σε όλους τους πολιτισμούς μέχρι και σήμερα.

Σύμφωνα με τον Kuhn:

«Είναι σαφές πώς η ουσιοκρατική προσέγγιση (η γυναίκα είναι αυτό/ο άντρας είναι αυτό) καθορίζει τους ρόλους των φύλων και οδηγεί σε μια πολιτογράφηση της διαφοράς αυτών, την οποία λανθασμένα, αποδεχόμαστε ως φυσική».³⁰

Παραδείγματα έμφυλων ρόλων είναι π.χ. ότι οι άνδρες αναμένεται να κρύβουν τα συναισθήματά τους, να υποδεικνύουν δύναμη, να παρέχουν οικονομική στήριξη και ασφάλεια στην οικογένειά τους κλπ. Από τις γυναίκες αντίστοιχα, αναμένεται να φροντίζουν το σπίτι και τα παιδιά, να θυσιάζουν τις προσωπικές τους επιθυμίες ώστε να ικανοποιήσουν τους γύρω τους, και να μην βάζουν ως προτεραιότητα την επαγγελματική τους ανέλιξη κλπ.

²⁸ Γαλανού, Μαρίνα. 2014. «Ταυτότητα και έκφραση φύλου, ορολογία, διακρίσεις, στερεότυπα και μύθος», Επιμέλεια: Κώστας Γιαννακόπουλος.
<https://t-zine.gr/wp-content/uploads/2016/08/001-106-tautotita-kai-ekfrasi-filou.pdf>.

²⁹ Αθανασιάδου, Χριστίνα. 2002. «Νέες γυναίκες με πανεπιστημιακή μόρφωση και η συμφιλίωση της ιδιωτικής και της δημόσιας σφαίρας στο σχεδιασμό της ενήλικης ζωής.» Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Ψυχολογίας Α.Π.Θ. (Σελ. 10).

³⁰ Hayward, Susan, and Susan Hayward. 2017. *Cinema Studies the Key Concepts*. Fifth Edition. | London ; New York: Routledge, . Routledge. (Σελ. 160).

Ο φεμινισμός αμφισβήτησε αυτή την νοοτροπία, ότι δηλαδή οι ρόλοι αυτοί είναι βιολογικά καθορισμένοι, καθώς τις περισσότερες φορές δεν βασίζονται στη γενετική μορφολογία των φύλων.³¹

Κατανοώντας την επιρροή των ρόλων αυτών, μπορούμε να εντοπίσουμε πιο αποτελεσματικά την προέλευση καταπιεστικών συμπεριφορών, αντικρούοντας τη μέχρι τώρα αδιαμφισβήτητη νοοτροπία του «αυτό είναι γυναίκεια/αντρική δουλειά».

Προκειμένου κάποιος να αμφισβητήσει ένα «κανόνα» πρέπει πρώτα να τον γνωρίζει, και αυτή η περίπτωση δεν αποτελεί εξαίρεση. Αναγνωρίζοντας ότι οι παραδοσιακοί ρόλοι των φύλων είναι κοινωνικές κατασκευές, μας δίνεται η δυνατότητα πρώτα να τους αναγνωρίσουμε και δεύτερον να τους καθορίσουμε από την αρχή καταρρίπτοντας όσους από αυτούς δεν εξυπηρετούν εμάς ή αξίες όπως η ισότητα.

³¹ Daly, Mary. 2006. *Gyn/Ecology : The Metaethics of Radical Feminism*. Boston: Beacon Press.

2.10 Η έννοια του φύλου

Σύμφωνα με τον Αμερικανό κοινωνιολόγο J. Richard Udry, το φύλο ορίζεται ως: «Η σχέση μεταξύ βιολογικού φύλου και συμπεριφοράς».³² Το φύλο ωστόσο είναι μια πολυδιάστατη έννοια, καθώς μπορούμε να μιλάμε για το βιολογικό φύλο, το κοινωνικό φύλο ή την ταυτότητα φύλου και να εννοούμε τελείως διαφορετικά πράγματα.

Οι όροι αυτοί προέκυψαν το 1970, όταν οι φεμινίστριες αμφισβήτησαν τις μέχρι τότε διαδεδομένες βιολογικές θεωρίες για το φύλο και αναζήτησαν μια κοινωνική ερμηνεία για τις έμφυλες ταυτότητες και διαφορές. Θεώρησαν δηλαδή ότι υπάρχει μεν το βιολογικό θεμέλιο, η βιολογική αποσκευή (sex), αλλά πάνω σ' αυτό επικάθεται μια κοινωνική αντίληψη/ιδεολογία για το φύλο που καθορίζει τους ρόλους των γυναικών και των αντρών, τις συμπεριφορές τους, τις μεταξύ τους σχέσεις, και την προσωπικότητά τους. Για να διακρίνουν λοιπόν αυτές τις δυο διαστάσεις του φύλου εισήγαγαν τους όρους sex και gender, οι οποίοι στα ελληνικά έχουν αποδοθεί ως βιολογικό και κοινωνικό φύλο.

Η ιδεολογία του φύλου είναι καθόλα κοινωνικό-πολιτικό κατασκεύασμα το οποίο αποσκοπεί στην κατάταξη των ανθρώπων στα στενά πλαίσια ενός δυαδικού συστήματος βασισμένο στην αρρενωπότητα και τη θηλυκότητα. Η απόλυτη αυτή νοοτροπία δεν επιτρέπει αποκλίσεις ούτε δέχεται την πραγματικότητα ενός φάσματος μέσα στο οποίο η αρρενωπότητα και η θηλυκότητα μεταβάλλονται.³³

Όπως επισημαίνει η Kuhn:

«Αυτές οι δυαδικές αντιθέσεις είναι κοινωνικά, ψυχολογικά, σωματικά και βιολογικά θεμελιωμένες. Έτσι βλέπουμε νοοτροπίες που συνοδεύουν, και καθορίζουν τους κοινωνικούς ρόλους του κάθε φύλου, όπως για παράδειγμα το ότι το θηλυκό συνδέεται περισσότερο με την οικιακή παρά με τη δημόσια σφαίρα, είναι πιο συναισθηματικό, λιγότερο δυνατό από το αρσενικό, είναι ο τόπος αναπαραγωγής και όχι παραγωγής που είναι ο αντρικός ρόλος, και ούτω καθεξής».³⁴

³² Udry, J. Richard. 1994. "The Nature of Gender". November 1994. (Σελ. 563).

³³ Κοινωνικό Φύλο (Φύλο και κοινωνιολογία). 2013. [Fylopedia.uoa.gr](http://fylopedia.uoa.gr). Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. 2013. 27/9/2023. <http://www.fylopedia.uoa.gr>.

³⁴ Hayward, Susan, and Susan Hayward. 2017. *Cinema Studies the Key Concepts*. Fifth Edition. | London; New York: Routledge. Routledge. (Σελ.160).

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1970 το επίκεντρο της φεμινιστικής σκέψης βρισκόταν σε ζητήματα θηλυκότητας. Αλλά έγινε σαφές ότι, για να αμφισβητηθεί οποιαδήποτε ουσιοκρατική ανάγνωση του θηλυκού, οι σχέσεις των φύλων θα έπρεπε να τεθούν υπό έλεγχο. Η θηλυκότητα δεν μπορούσε να ιδωθεί μεμονωμένα, αλλά ως μέρος άλλων κατηγοριών που την κάνουν να διαφέρει ξεκινώντας από το ευαίσθητο ζήτημα της διαφοράς των φύλων. Αυτό, με τη σειρά του, θα έθετε τελικά την αρρενωπότητα κάτω από προσεκτική εξέταση. Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, φεμινίστριες κριτικοί άρχισαν να εξετάζουν το πώς οι σχέσεις των φύλων επηρεάζουν τη σεξουαλικότητα. Αυτό οδήγησε σε νέες συζητήσεις σχετικά με το πώς οι ρόλοι των φύλων και ο σεξισμός αλληλοεπιδρούν, μια σχέση αλληλεπίδρασης που αποδείχτηκε κατά μεγάλο βαθμό προβληματική.³⁵

Όπως αναφέρει η Rosemarie Tong:

«Το πρόβλημα για τον ριζοσπαστικό φεμινισμό δεν είναι η θηλυκότητα αυτή καθαυτή, αλλά η μειωμένη αξία που το πατριαρχικό σύστημα προσδίδει σε παραδοσιακά γυναικείες ποιότητες».³⁶

Ωστόσο, άλλες θεωρητικοί αντέδρασαν στην παραπάνω άποψη λέγοντας ότι η θηλυκότητα, όπως διαμορφώθηκε τελικά, αποτελεί πρόβλημα από μόνη της, διότι κατασκευάστηκε από τους άνδρες για πατριαρχικούς σκοπούς και ορίστηκε με βάση την αντίθεσή της από κάθε τι αρσενικό. Τα συμπεράσματα που βγήκαν ήταν ότι το φύλο δεν είναι μια απλή περίπτωση σεξουαλικής διαφοράς, αλλά μια σειρά ιεραρχικών σχέσεων εξουσίας «μεταμφιεσμένων» εύστοχα ώστε να κρύψουν τον τρόπο με τον οποίο η νοοτροπία του αρσενικού και του θηλυκού τελικά, μας επιβάλλεται.³⁷

³⁵ Κοινωνικό Φύλο (Φύλο και κοινωνιολογία). 2013. Fylopedia.uoa.gr. Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. 2013. 27/9/2023. <http://www.fylopedia.uoa.gr>.

³⁶ Tong, Rosemarie. (1AD) 1993. *Feminine and Feminist Ethics*. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company. (Σελ. 239).

³⁷ Kimmel, Michael S, and Amy Aronson. 2017. *The Gendered Society Reader*. New York: Oxford University Press.

2.11 Εσωτερικευμένη πατριαρχία

Η εσωτερικευμένη πατριαρχία, είναι μια παρεμφερή έννοια με αυτή του μισογυνισμού. Αφορά και τα δυο φύλα αλλά κυρίως τις γυναίκες. Αποτελείται από μια σειρά σκέψεων, συμπεριφορών και απόψεων που συμβάλλουν στη διατήρηση της πατριαρχικής αρχής και υπονομεύουν την ελεύθερη βούληση. Είναι μια ακούσια σειρά από ενέργειες και υποσυνείδητους συνειρμούς που δικαιολογούν ή προσαρμόζουν τη συμπεριφορά των γυναικών στα στερεότυπα που υποβάλει η πατριαρχική κοινωνία.³⁸

Η μετάφραση του φαινομένου γίνεται εύστοχα από John Berger στο βιβλίο του με τίτλο *Ways of seeing*:

«Η παρουσία ενός άντρα εξαρτάται από την δύναμη που ο ρόλος του υπόσχεται. (...) Η υποσχόμενη δύναμη μπορεί να είναι ηθική, σωματική, ιδιοσυγκρασιακή, οικονομική, κοινωνική, σεξουαλική κτλ., αλλά ο αποδέκτης αυτής είναι πάντα έξω από αυτόν. (...) Η δύναμη που ασκεί μπορεί να είναι πλαστή, όμως δεν πάυει ποτέ να είναι μια δύναμη που ασκεί στους άλλους».³⁹

«Αντίθετα, η παρουσία μιας γυναίκας εκφράζει τη στάση της απέναντι στον εαυτό της και ορίζει την συμπεριφορά των γύρω της προς αυτή. Η παρουσία της είναι έκδηλη στις χειρονομίες, τη φωνή, τις απόψεις, τις εκφράσεις, τα ρούχα, το περιβάλλον, το γούστο κλπ. Στην πραγματικότητα δεν μπορεί να κάνει τίποτα που να μην την καθορίζει. Η παρουσία μιας γυναίκας είναι τόσο εγγενής στο άτομό της που οι άντρες τείνουν να τη θεωρούν σχεδόν φυσική εκπόρευση του εαυτού της».⁴⁰

Αυτά τα δυο πολύ διαφορετικά στερεότυπα όμως, έρχονται με ένα κόστος. Το κόστος αυτό είναι ότι ο χαρακτήρας των θηλυκά προσδιοριζόμενων ατόμων χωρίζεται στα δύο, στον εαυτό που παρατηρεί και στον εαυτό που παρατηρείται.

«Ο εαυτός της γυναίκας που είναι παρατηρητής είναι γένους αρσενικού, και ο εξεταζόμενος, θηλυκού. Έτσι η γυναίκα μετατρέπεται σε αντικείμενο - και πιο συγκεκριμένα αντικείμενο όρασης, δηλαδή θέαμα».⁴¹

³⁸ Salam, Maya. 2019. "How the Patriarchy Got in Our Heads." The New York Times, March 19, 2019. <https://www.nytimes.com/2019/03/19/us/what-is-patriarchy.html>.

³⁹ Berger, John. 1972. *Ways of Seeing*. London: Penguin Books. (Σελ.45).

⁴⁰ Salam, Maya. 2019. "How the Patriarchy Got in Our Heads." The New York Times, March 19, 2019. <https://www.nytimes.com/2019/03/19/us/what-is-patriarchy.html>.

⁴¹ Berger, John. 1972. *Ways of Seeing*. London: Penguin Books. (Σελ.45).

Έτσι, η αυτοεικόνα μιας γυναίκας αντικαθίσταται από την αντίληψη των γύρω για την ίδια, και η εκτίμηση του εαυτού της αντικαθίσταται από την εκτίμηση που τρέφουν οι γύρω της προς το πρόσωπό της. Κάποιος θα μπορούσε να το απλοποιήσει τις έννοιες αυτές λέγοντας ότι οι άντρες ενεργούν και οι γυναίκες εκφράζονται. Οι άντρες κοιτάζουν τις γυναίκες. Οι γυναίκες παρακολουθούν τους εαυτούς τους να κοιτάζονται.

Αυτό καθορίζει όχι μόνο τις περισσότερες σχέσεις μεταξύ ανδρών και γυναικών αλλά και τη σχέση των γυναικών με τον εαυτό τους. Η ανάγκη της αποδοχής είναι εγγενής και απόλυτα ανθρώπινη ως κάτι που όλοι μας αναζητούμε, όταν όμως κρίνεται από τόσους διαφορετικούς παράγοντες και είναι τόσο άρρηκτα συνυφασμένη με τον χαρακτήρα κάποιου, γίνεται αφορμή και εύκολος στόχος εκμετάλλευσης. Με αυτόν τον τρόπο πολλές κοπέλες θυσιάζουν στον βωμό της αποδοχής πολλές από τις προσωπικές επιλογές που θα έκαναν αν δεν υπήρχε αυτή η επικριτική στάση της κοινωνίας απέναντί τους.

Η εσωτερικευμένη πατριαρχία, θα μπορούσαμε να πούμε ότι είναι το «κουμπί» πάνω στο οποίο πατάει κάθε χειριστική και διαμορφωτική άποψη που ελέγχει το παρουσιαστικό και τη συμπεριφορά των γυναικών εδώ και αιώνες, ίσως είναι η πιο δύσκολη μορφή πατριαρχίας στο να αντιμετωπιστεί, καθώς αποτελεί άρρηκτο κομμάτι της γυναικείας συνείδησης.

2.12 Η γυναίκα-θέαμα

Η γυναίκα, ως αντικείμενο θέασης, είναι κάτι που συναντάμε πολύ συχνά σε μέσα (media) όπως ο κινηματογράφος, η φωτογραφία, τα κοινωνικά δίκτυα (social media), αλλά και σε παλιότερα μέσα όπως η ζωγραφική και η γλυπτική. Η εικόνα της γυναίκας σε αυτά είναι μια σύμβαση που επικρατεί εδώ και αιώνες, κατασκευασμένη ως επί το πλείστον με βάση την αντρική ηδονοβλεπτική οπτική.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο πίνακας με τίτλο: “Portrait of a young woman and child, as Venus and Cupid, του Peter Lely” (Εικόνα 12.1).

(Εικόνα 12.1) Peter Lely, *Portrait of a young woman and child, as Venus and Cupid*, 1618

Ο Κάρολος ο Β΄ (Άγγλος βασιλιάς 1630-1685) παρήγγειλε τον παραπάνω πίνακα στον Peter Lely (Ολλανδός ζωγράφος 1618-1680). Είναι μια άκρως χαρακτηριστική εικόνα της ευρωπαϊκής αναγεννησιακής τέχνης.

«Ονομαστικά μπορεί να απεικονίζει την Αφροδίτη και τον Έρωτα, στην πραγματικότητα όμως είναι ένα πορτρέτο μιας από τις ερωμένες του Βασιλιά. Τη δείχνει να κοιτάζει παθητικά τον θεατή που την κοιτάζει γυμνή. Αυτή η γύμνια δεν εκφράζει τις δικές της επιθυμίες, αλλά είναι ένα σημάδι της υποταγής της στις απαιτήσεις του ιδιοκτήτη του πίνακα (ιδιοκτήτη και της γυναίκας και του πίνακα, δηλαδή του Βασιλιά)».⁴²

⁴² Berger, John. 1972. *Ways of Seeing*. London: Penguin Books. (Σελ. 52).

«Αξίζει να σημειωθεί ότι σε άλλες μη ευρωπαϊκές παραδόσεις – στην ινδική τέχνη, την περσική τέχνη, την αφρικανική τέχνη, την προκολομβιανή τέχνη – η γύμνια δεν είναι ποτέ παθητική με αυτόν τον τρόπο. Αντιθέτως, όταν το θέμα ενός έργου είναι η σεξουαλική πράξη, το πιο πιθανό είναι να απεικονίζεται η πράξη αυτή καθαυτή, με τη γυναίκα να είναι τόσο ενεργή όσο και ο άνδρας». ⁴³

Στο βιβλίο του για το γυμνό, ο Kenneth Clark (Βρετανός ιστορικός τέχνης) υποστηρίζει ότι:

«Το να είσαι γυμνός σημαίνει απλώς να είσαι χωρίς ρούχα, ενώ το γυμνό είναι μια μορφή τέχνης. Ένα γυμνό σώμα για να θεωρηθεί πρόστυχο πρέπει να αποκτήσει την έννοια του αντικειμένου. Η θέαση του ως κάτι άψυχο ορίζει τη χρήση του ως αντικείμενο». ⁴⁴

«Η πλειονότητα των γυμνών Ευρωπαϊκών έργων τέχνης απευθύνονται στο αντρικό βλέμμα, και ο κύριος φορέας αυτού του βλέμματος είναι ο θεατής μπροστά στην εικόνα όπου τις περισσότερες φορές εικάζεται ότι είναι άντρας. Σε αυτόν απευθύνεται ο πίνακας. Όλα είναι αποτέλεσμα της ύπαρξής του εκεί. Γι' αυτόν έχουν γδυθεί οι φηγούρες. Είναι εξ ορισμού, ένας άγνωστος, που φοράει πάντα τα ρούχα του». ⁴⁵

Ας πάρουμε ως άλλο ένα παράδειγμα το έργο “Venus, Cupid, Folly and Time” του Bronzino (Ιταλός ζωγράφος), (Εικόνα 12.2). Ο πίνακας στάλθηκε ως δώρο από τον Δούκα της Φλωρεντίας στον Βασιλιά της Γαλλίας. Το αγόρι που γονατίζει και φιλάει την Αφροδίτη είναι ο Έρως. Το στήσιμο της σύνθεσης και η τοποθέτηση του χεριού του Έρωτα πάνω στο στήθος του γυμνού κορμιού της Αφροδίτης, υποδηλώνει και πάλη υποταγή στον θεατή, και έχει στόχο τη σεξουαλικότητά του.

⁴³ Berger, John. 1972. *Ways of Seeing*. London: Penguin Books. (Σελ.45).

⁴⁴ Clark, Kenneth. 1956. *The Nude, A Study of Ideal Art*. Burlington Publications. (Σελ. 145).

⁴⁵ Berger, John. 1972. *Ways of Seeing*. London: Penguin Books. (Σελ. 54).

(Εικόνα 12.2) Angelo Bronzino, *Venus, Cupid, Folly and Time*, 1540–1545 National Gallery, London

«Η απεικόνιση δεν έχει να κάνει καθόλου με τη σεξουαλικότητα της ίδιας της Αφροδίτης, αντίθετα, το πάθος της γυναίκας πρέπει να ελαχιστοποιηθεί, έτσι ώστε ο θεατής να μπορεί να αισθάνεται ότι έχει το μονοπώλιο αυτού του πάθους. Οι γυναίκες είναι εκεί για να τροφοδοτούν τη σεξουαλικότητα του θεατή, όχι για να έχουν τη δικιά τους». ⁴⁶

(Εικόνα 12.3) Marilyn Monroe by John Florea, 1950

⁴⁶ Berger, John. 1972. *Ways of Seeing*. London: Penguin Books. (Σελ.45).

Μεταφέροντας τη σύμβαση αυτή στη σημερινή εποχή, εξετάζουμε τη γυναίκα στις σύγχρονες μορφές τέχνης. Για παράδειγμα στον κινηματογράφο, η γυναίκα και πάλι εμφανίζεται πολύ συχνά ως αντικείμενο θέασης, και δεδομένου ότι η πλειοψηφία των σκηνοθετών μέχρι και σήμερα είναι άντρες, μας κάνει να διακρίνουμε ομοιότητες με τη νοοτροπία της παθητικής διάθεσης του γυναικείου σώματος.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Marilyn Monroe, μια από τις πιο διάσημες ηθοποιούς όλων των εποχών, η οποία έμεινε γνωστή για τη σεξουαλικότητα και τη γοητεία της προς το αντρικό φύλο. Οι ομοιότητες που φέρουν οι εικόνες 12.1 και 12.2 με την 12.3, είναι κατά βάση η επιτηδευμένη σεξουαλικότητα με την οποία παρουσιάζονται οι εικονιζόμενες γυναίκες στο φακό/βλέμμα του υποτιθέμενου θεατή.

«Στη μορφή τέχνης του Ευρωπαϊκού γυμνού οι ζωγράφοι και οι θεατές ήταν συνήθως άνδρες και τα πρόσωπα που αντιμετωπίζονταν ως αντικείμενα, συνήθως γυναίκες. Αυτή η άνιση σχέση είναι τόσο βαθιά ριζωμένη στην κουλτούρα μας που εξακολουθεί να αποτελεί δομικό στοιχείο στη συνείδηση πολλών γυναικών. Κάνουν έτσι αυτοκριτική από τη σκοπιά της αντρικής φαντασίωσης, διαμορφώνοντας τη δική τους θηλυκότητα βάση αυτής». ⁴⁷

Στην περίπτωση της Monroe η οποία χαρακτηρίστηκε κιόλας ως η απόλυτη αντρική φαντασίωση, μπορούμε να παρατηρήσουμε πολύ έντονα τα στοιχεία της παθητικής ηδονοβλεπτικής στάσης του σώματος που σκοπό έχει την προσέλκυση του αντρικού βλέμματος πίσω από την κάμερα. Είναι όμως αυτή η έκφραση της σεξουαλικότητας κάτι εγγενές ή είναι κάτι επίκτητο στο οποίο οι γυναίκες ως κοινωνικά όντα γαλουχήθηκαν προκειμένου να γίνουν αρεστές;

Αυτή είναι μια ρητορική ερώτηση αδύνατο να απαντηθεί αντικειμενικά. Αυτό που μπορούμε να ισχυριστούμε όμως, διατυπώνεται με εντυπωσιακή ακρίβεια από τον Berger:

«Οι γυναίκες απεικονίζονται με διαφορετικό τρόπο από τους άνδρες – όχι επειδή το θηλυκό είναι διαφορετικό από το αρσενικό – αλλά επειδή ο «ιδανικός» θεατής θα θεωρείται πάντα ότι είναι άνδρας και η εικόνα της γυναίκας έχει σχεδιαστεί για να τον κολακεύει. Εάν έχετε οποιαδήποτε αμφιβολία σχετικά με την ισχύ του παραπάνω, κάντε το παρακάτω πείραμα:

⁴⁷ Berger, John. 1972. *Ways of Seeing*. London: Penguin Books. (Σελ. 63-64).

Επιλέξτε μια εικόνα ενός παραδοσιακού γυμνού. Μετατρέψτε στο μυαλό σας τη γυναίκα σε άντρα, και παρατηρήστε πόσο ξένη φαίνεται αυτή η μεταμόρφωση. Παρατηρήστε τη δυσαρμονία, όχι στην εικόνα αλλά στις εικασίες του τι μπορεί να συνάγει ως συμπέρασμα ένας πιθανός θεατής». ⁴⁸

Μια ακόμα πολύ σημαντική θεωρία που εξηγεί τους λόγους για τους οποίους η γυναίκα στον κινηματογράφο παρουσιάζεται ως αντικείμενο σεξουαλικής έλξης και αντικειμενοποιείται, έρχεται να δώσει η Laura Mulvey με το βιβλίο της με τίτλο *Visual Pleasure And Narrative Cinema* (1975) στο οποίο αναφέρει ότι:

«Η σεξουαλικοποίηση και η αντικειμενοποίηση της γυναικείας μορφής που της προσδίδει το ανδρικό βλέμμα, δεν πηγάζει μόνο από μια αντρική επιθυμία προς τη γυναίκα, αλλά και από μια μορφή αντίδρασης προς τον φόβο ευνουχισμού. Δείχνει πώς ως μια πρώτη ασυνείδητη απάντηση σε αυτόν τον φόβο, η κάμερα (και ο θεατής μέσω αυτής) «φετιχοποιεί» τη γυναικεία μορφή, εφιστώντας την προσοχή στην ομορφιά, την πληρότητα και την τελειότητά της. Έτσι, καθιστώντας το γυναικείο σώμα αποκλειστικά ως αντικείμενο πόθου, ο θεατής, απορρίπτει τη πιθανότητα του ευνουχισμού και επομένως καθιστά τη γυναικεία ύπαρξη ως μη απειλητική». ⁴⁹

Η Mulvey όρισε την ηδονοβλεπτική οπτική ως την άλλη αρσενική ασυνείδητη απάντηση σε αυτόν τον φόβο. Αυτή η περιοριστική οπτική αντιπροσωπεύει την επιθυμία του άντρα να ελέγχει, να τιμωρεί, ακόμη και να εκμηδενίζει τη γυναίκα ως αντίδραση (γιατί πιστεύει ότι αποτελεί την πηγή του άγχους ευνουχισμού).

Δεδομένου ότι η αφήγηση του κλασικού αφηγηματικού κινηματογράφου είναι κυρίως αυτή της οιδιπόδειας θεωρίας και δεδομένου ότι αυτή η θεωρία είναι στενά συνδεδεμένη με τις ανδρικές αντιλήψεις και φαντασιώσεις για τις γυναίκες, η Mulvey θέτει το ερώτημα του τι συμβαίνει με την αντίστοιχη οπτική της γυναίκας θεατή. Πώς εκείνη αντλεί οπτική ευχαρίστηση;

Συμπεραίνει λοιπόν, ότι οι μόνες απαντήσεις στο ερώτημα αυτό είναι ότι: «Η γυναίκα είναι αναγκασμένη είτε να ταυτιστεί με την παθητική, φετιχοποιημένη απεικόνιση του γυναικείου χαρακτήρα στην οθόνη, είτε να πάρει τη θέση του άντρα θεατή». ⁵⁰

⁴⁸ Berger, John. 1972. *Ways of Seeing*. London: Penguin Books. (Σελ. 52).

⁴⁹ Mulvey, Laura. 1975. *Visual Pleasure and Narrative Cinema*. London Afterall Books. (Σελ. 7).

⁵⁰ Βαβαρούτσου, Κωνσταντίνα. 2021. «Το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα και το σύμπλεγμα της Ηλέκτρας». Psychoedu.gr. 19/5/1023. <https://psychoedu.gr/oidipodio-sumplegma/>.

Μαθαίνοντας για τις θεωρίες αυτές, αντιλαμβανόμαστε τους μηχανισμούς που έχουν διαμορφώσει την γυναικεία αυτοαντίληψη αλλά και την αντίληψη της κοινωνίας σε θέματα όπως η γυναικεία σεξουαλικότητα.

Έτσι διαπιστώνουμε ότι τα Media (παλαιότερα και καινούρια) έχουν ορίσει τα στάνταρ σύμφωνα με τα οποία μια γυναίκα γίνεται ή δεν γίνεται αποδεκτή/αρεστή στο αντρικό φύλο και στο κοινωνικό σύνολο.

Η τρομακτική λεπτομέρεια που οι περισσότεροι παραλείπουν είναι ότι ιστορικά, ο μοναδικός κατασκευαστής αυτής της εικόνας είναι ο άντρας θεατής, που μάλλον καθόλου τυχαία αποτελεί σε μεγάλη πλειοψηφία και τον δημιουργό πίσω από αυτή την εικόνα καθώς είναι ο ζωγράφος, ο σκηνοθέτης, ο φωτογράφος, ο ιδιοκτήτης εφημερίδας/περιοδικού/τηλεοπτικού καναλιού κλπ.

Τα Social Media στη σύγχρονη εποχή και μετά τη σεξουαλική-οικονομική και κοινωνική απελευθέρωση των γυναικών είναι ένα από τα λίγα παραδείγματα μη χειραγωγήσιμης γυναικείας αυτοδιάθεσης που έχουμε. Τα αποτελέσματα αυτού του κοινωνικού πειράματος που συμβαίνει τα τελευταία χρόνια δίστανται.

Από τη μία έχουμε κινήματα όπως το “body positivity movement” το οποίο είναι ένα κοινωνικό κίνημα που στοχεύει στην αποδοχή όλων των σωματότυπων, ανεξαρτήτως μεγέθους, σχήματος, τόνου επιδερμίδας, φύλου και σωματικών ικανοτήτων. Με αυτό τον τρόπο αντιτάσσεται στα παραδοσιακά πρότυπα ομορφιάς και αποσκοπεί στον επαναπροσδιορισμό τους.

Και από την άλλη βλέπουμε, σε πολλές περιπτώσεις, μια αναχρονιστική υιοθέτηση στερεοτύπων, την υπερ-προβολή του γυμνού γυναικείου σώματος, τη κατακραυγή/αρνητικά/χυδαία σχόλια προς τις γυναίκες που επιλέγουν να αμφισβητήσουν τα κλασικά πρότυπα ομορφιάς, body shaming και διάφορες άλλες μισογυνιστικές τακτικές χειραγώγησης.

Όλα τα παραπάνω φαινόμενα αποτελούν απόδειξη του ότι μπορεί οι κοινωνικοί όροι να αλλάζουν, αλλά το συλλογικό ασυνείδητο δεν συνάδει απαραίτητα με τις αλλαγές αυτές. Ο χρόνος και η συνειδητή προσπάθεια για αντιμετώπιση των νοοτροπιών αυτών, είναι απαραίτητα συστατικά προκειμένου να γίνει αποποίηση όλων των συμβάσεων που ορίζουν την έμφυλη ταυτότητα και ελέγχουν τις γυναίκες μέχρι και σήμερα.

2.13 Τα χρώματα του φεμινιστικού κινήματος

Δεδομένου ότι στον αγώνα των γυναικών για την ισότητα των φύλων μεγάλο ρόλο έπαιξε η αλλαγή της εικόνας της γυναίκας στην κοινωνία, δραστικός ήταν και ο τρόπος με τον οποίο επικοινωνήθηκε το μήνυμα του φεμινισμού στα μέσα της εποχής.

Τα χρώματα και τα σύμβολα στην πολιτική βοηθούν στη δημιουργία και τη διατήρηση συλλογικών ταυτοτήτων εγείροντας συναισθήματα, και συσπειρώνοντας τους ανθρώπους γύρω από τον εκάστοτε κοινωνικό σκοπό. Τα χρώματα συγκεκριμένα, όχι μόνο λειτουργούν διαχωριστικά, αλλά και οργανωτικά προκειμένου να υπάρξει οριοθέτηση στον χρόνο, τον τόπο και τον λόγο που το κάθε κίνημα λαμβάνει χώρα.⁵¹

Το “Suffrage Movement” ή το κίνημα της σουφραζέτας ξεκίνησε στα τέλη του 19ου αιώνα ως εκστρατεία των γυναικών για το δικαίωμα ψήφου. Τον Ιούλιο του 1848 οργανώνεται το πρώτο συνέδριο για τα δικαιώματα των γυναικών στη Νέα Υόρκη.

Η συγκέντρωση αυτή μένει στην ιστορία καθώς εκεί δημιουργήθηκε για πρώτη φορά ένας κατάλογος αιτημάτων που ονομάστηκε “The Declaration of Sentiments”. Με πρότυπο τη Διακήρυξη της Ανεξαρτησίας, ζητούσε ίσες εκπαιδευτικές και επαγγελματικές ευκαιρίες για τις γυναίκες καθώς και το δικαίωμα των παντρεμένων γυναικών να ελέγχουν τα οικονομικά τους και την περιουσία τους. Μετά από αυτή την ιστορική συγκέντρωση, τα δικαιώματα ψήφου έγιναν κεντρικό θέμα στην αναδυόμενη συζήτηση για τα δικαιώματα των γυναικών.⁵²

Ανά τα χρόνια οι κινητοποιήσεις γινόντουσαν με πορείες και παρεμβάσεις σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο. Τα χρώματα, οι ενδυμασίες και οι εικόνες χρησιμοποιήθηκαν αποτελεσματικά ώστε να εκφράσουν τις αξίες και τα ιδανικά και να υπάρξει οπτική ταύτιση με τα αίτια του φεμινιστικού κινήματος.

Το κόκκινο έγινε σύμβολο του ριζοσπαστισμού και της εξέγερσης στην πορεία της Γαλλικής Επανάστασης. Το 1789 η Γαλλική Εθνοσυνέλευση, που ανησυχούσε όλο και περισσότερο για τη βία του όχλου, όρισε την ανύψωση κόκκινης σημαίας ως σήμα κήρυξης στρατιωτικού νόμου. Όμως με την κατάχρηση της κρατικής βίας έναντι των διαδηλώσεων, οι διαδηλωτές οικειοποιήθηκαν το σύμβολο της κόκκινης σημαίας

⁵¹ Sawyer, Marian. 2007. “Wearing Your Politics on Your Sleeve: The Role of Political Colours in Social Movements.” *Social Movement Studies*. <https://doi.org/10.1080/14742830701251294>. (Σελ. 10).

⁵² National Archives. 2016. “Woman Suffrage and the 19th Amendment.” National Archives. August 15, 2016. <https://www.archives.gov/education/lessons/woman-suffrage#background>.

μετατρέποντας το μήνυμα σε: «Στρατιωτικός νόμος του λαού», και έτσι το σύμβολο της κρατικής εξουσίας έγινε το σύμβολο της λαϊκής διαμαρτυρίας». ⁵³

Ο μεγαλύτερος και μακροβιότερος εδραιωμένος οργανισμός, το “National Union of Women's Suffrage Societies” (NUWSS) ήταν η πρώτη ένωση που υιοθέτησε το κόκκινο και το άσπρο, τα οποία χρησιμοποιήθηκαν στην πρώτη μεγάλη διαδήλωση της οργάνωσης το 1907. ⁵⁴

«Το 1908 η “Women's Social and Political Union” (WSPU), που ιδρύθηκε από την Emmeline Pankhurst, αποφάσισε να υιοθετήσει τα δικά της πολιτικά χρώματα για να ξεχωρίσει από την NUWSS. (...) Τα χρώματα που υιοθετήθηκαν ήταν: Το λευκό για την αγνότητα στη δημόσια αλλά και την ιδιωτική ζωή, το μωβ για την αξιοπρέπεια και τον αυτοσεβασμό και το πράσινο για την ελπίδα για μια νέα ζωή για τις γυναίκες».

«Στην πορεία συμμετείχαν 30.000 διαδηλωτές όπου στην επίδειξη της WSPU το 1908 φορούσαν κυρίως λευκά ρούχα με μωβ, πράσινα και λευκά αξεσουάρ, σε ένδειξη συμπαράστασης και ενότητας στο εκκολλαπτόμενο κίνημα το οποίο έπαιρνε όλο και πιο συμπαγή μορφή. Τα τρία αυτά χρώματα είχαν μεγάλη εμπορική επιτυχία και συνοδεύουν το φεμινιστικό κίνημα μέχρι και σήμερα, δεν αποτέλεσαν όμως τα μόνα χρώματα που χρησιμοποιήθηκαν σε τέτοιες ενέργειες». ⁵¹⁵⁵

Το κίνημα Women's Freedom League (WFL) με πρωτεργάτρια την Αυστραλιανή Muriel Matters χρησιμοποίησε το χρυσό, το πράσινο και το λευκό για αντίστοιχους σκοπούς. ⁵⁶

Το νόημα και η ταυτότητα των χρωμάτων και των συμβόλων είναι μια καθαρά ανθρώπινη παρέμβαση. Αυτό αποδεικνύεται ιστορικά, καθώς η αναφορά των φύλων σε αυτά διέφερε από την σημερινή σύνδεση του γαλάζιου και του ροζ με την αρρενωπότητα και την θηλυκότητα.

Αντίθετα με τη δημοφιλή πεποίθηση, το ροζ ήρθε στη μόδα στα μέσα του 1700, όταν οι Ευρωπαίοι αριστοκράτες (άνδρες και γυναίκες) φορούσαν αχνά χρώματα, ως σύμβολο πολυτέλειας με σκοπό την επίδειξη της κοινωνικής τους τάξης.

⁵³ Berger, John. 1972. Ways of Seeing. London: Penguin Books. (Σελ. 54).

⁵⁴ The National Archives. n.d. “National Union of Women’s Suffrage Button Badge.” The National Archives . 29/9/2023. <https://shop.nationalarchives.gov.uk/products/badge-national-union-button>.

⁵⁵ Berger, John. 1972. Ways of Seeing. London: Penguin Books. (Σελ. 54).

⁵⁶ Berger, John. 1972. Ways of Seeing. London: Penguin Books. (Σελ. 54).

«Το ροζ δεν θεωρούνταν «κοριτσιίστικο» χρώμα, αντιθέτως, εκείνη την εποχή τα βρέφη και των δύο φύλων ντύνονταν στα λευκά. Το ροζ χρώμα στην πραγματικότητα, θεωρούνταν πιο κατάλληλο για μικρά αγόρια απ' ό,τι για μικρά κορίτσια, επειδή θεωρούνταν απόχρωση του κόκκινου, που είχε στρατιωτικό, άρα «αρρενωπό» χαρακτήρα». ⁵⁷

Η πρόσφατη συσχέτισή του με τις γυναίκες και τη θηλυκότητα ξεκίνησε γύρω στα μέσα του 19ου αιώνα, όταν οι άνδρες στον δυτικό κόσμο υιοθέτησαν ως αρρενωπά τα πιο σκούρα χρώματα, αφήνοντας τις πιο φωτεινές αποχρώσεις στις γυναίκες. ⁵⁸

Το ροζ συγκεκριμένα κατά την εκβιομηχάνιση, ως «αραιωμένο» κόκκινο επιλέχτηκε ως φτηνή επιλογή βαφής στον χρωματισμό των ρούχων, έτσι από πολυτελές μετατράπηκε σε εργατικό. Μάλιστα υπήρξε το χρώμα που φορούσαν συχνά οι ιερόδουλες εκείνη την εποχή, προσδίδοντάς του μια χυδαία και προκλητική διάσταση.

Μέχρι τη δεκαετία του 1950, λόγω της καινούριας του ταυτότητας, αλλά και του μάρκετινγκ στη μεταπολεμική Αμερική χρησιμοποιήθηκε ως σύμβολο της υπερ-θηλυκότητας με αποτέλεσμα την αποδοχή του ως γυναικείο.

«Ο διαχωρισμός, ενίσχυσε την αντίληψη του ροζ ως επιπόλαιου, λόγω της συσχέτισής του με γυναίκες, που παραδοσιακά αντιμετωπίζονταν με περιφρόνηση». ⁵⁹

Από το 1960 και έπειτα η ατμόσφαιρα γύρω από το ροζ άρχισε και πάλι να αλλάζει, αυτή τη φορά αποκτώντας γοητεία, καθώς δημόσια πρόσωπα όπως η Jackie Kennedy και η Marilyn Monroe το επέλεξαν σε ιστορικές τους εμφανίσεις, δίνοντάς του μια πολυτελέστερη χροιά.

⁵⁷ Cerini, Marianna. 2018. "Refined, Rebellious and Not Just for Girls: A Cultural History of Pink." CNN. November 1, 2018. <https://edition.cnn.com/style/article/history-of-color-pink/index.html>.

⁵⁸ Steele, V. et al. (2018). *Pink : the history of a punk, pretty, powerful color*. New York, New York: Thames & Hudson. (Σελ. 46).

⁵⁹ Mulvey, Laura. 1975. *Visual Pleasure and Narrative Cinema*. London Afterall Books. (Σελ. 7).

(Εικόνα 13.1) Jackie Kennedy
in the Pink Suit (1963)

(Εικόνα 13.2) Marilyn Monroe in "Gentlemen
Prefer Blondes"(1953)

«Το ροζ έχει επίσης έχει υιοθετηθεί ως χρώμα διαμαρτυρίας και ευαισθητοποίησης για διάφορες κοινότητες εκτός του φεμινισμού. Τα ροζ τρίγωνα, που κάποτε χρησιμοποιήθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης από τους Ναζί για να ταυτοποιήσουν τους ομοφυλόφιλους, έγιναν σύμβολο του ομοφυλοφιλικού ακτιβισμού τη δεκαετία του 1970, και συνδέεται μέχρι και σήμερα με την LGBTQ+ κοινότητα».

Τα τελευταία χρόνια παρατηρούμε μια καθολική τάση και αποδοχή ως προς το ροζ χρώμα, με πιο πρόσφατη την εντυπωσιακή άνοδο του Millennial Pink, μιας απαλής απόχρωσης του ροζ που κατέκλεισε τα μέσα την προηγούμενη δεκαετία. Πήρε την ονομασία του από τη γενιά που το χρησιμοποιούσε και επηρέασε την κοινωνική

αποδοχή του ροζ, καθώς χρησιμοποιήθηκε καθολικά από όλα τα φύλα «απο-θηλυκοποιώντας» το.⁶⁰

Σύμφωνα με τη Steele «Το ρόζ περνά από μια μεγάλη αλλαγή στη γενιά μας».⁶¹

«Η κοινωνία απομακρύνεται όλο και περισσότερο από την ιδέα του ότι (το ροζ) είναι μια παιδική, υπερβολικά σεξουαλική και κοριτσίστικη απόχρωση. Πλέον υπάρχει αναγνώριση του ροζ ως όμορφο αλλά ταυτόχρονα ισχυρό χρώμα, που μπορεί να εκφράζει τη θηλυκότητα και τον φεμινισμό αντίστοιχα».⁶¹

Ο επαναπροσδιορισμός του χρώματος μπορεί να παραλληλιστεί με το σύγχρονο κίνημα του φεμινισμού. Το ροζ τόσα χρόνια διετελέσε σύμβολο ελαφρότητας, αδυναμίας, ανωριμότητας αλλά κυρίως σύμβολο της θηλυκότητας. Λόγω αυτού υπήρξε αποδέκτης της απαξίωσης που συνήθως λαμβάνει ό,τι είναι συνυφασμένο με το θηλυκό στοιχείο.

Το φαινόμενο αυτό ονομάζεται femmephobia (υποτίμηση της θηλυκότητας, και κάθε τι που την πλαισιώνει). Ο ορισμός του ροζ ως γυναικείου και ταυτόχρονα δυναμικού χρώματος αποτελεί συμβολισμό για το νέο κύμα φεμινιστριών που παίρνουν πίσω τη δύναμη που στερήθηκαν, προσδιορίζοντας με νέους όρους ό,τι υπήρξε προκαθορισμένο για τις παλαιότερες γενιές.⁶²

⁶⁰ Bideaux, Kévin. 2019. "Millennial Pink: Gender, Feminism and Marketing. A Critical Analysis of a Color Trend." *Cultura E Scienza Del Colore - Color Culture and Science*.
<https://doi.org/10.23738/CCSJ.110110>.

⁶¹ Steele, Valerie. 2018. *Pink : The History of a Punk, Pretty, Powerful Color*. New York, New York: Thames & Hudson. (Σελ. 69).

⁶² Rhea, Ashley. 2021. "Femmephobia." *The SAGE Encyclopedia of Trans Studies*, January.
<https://doi.org/10.4135/9781544393858.n90>.

3. ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

3.1 Εισαγωγή

Η ιστοσελίδα που θα αναλυθεί στις ερχόμενες ενότητες, είναι ένα ηλεκτρονικό περιοδικό που αποτελείται από άρθρα και εικόνες με θέμα τις έμφυλες ανισότητες και άλλα κοινωνικού χαρακτήρα θέματα που προκύπτουν από αυτές.

Στο παρακάτω κείμενο θα επεξηγηθούν επισταμένως όλες οι νοηματικές και αισθητικές επιλογές καθώς και η δημιουργική διαδικασία από τη σύλληψη της ιδέας μέχρι την υλοποίησή της. Πιο συγκεκριμένα, θα αναλυθούν τα χρώματα, η φόρμα, οι αναφορές, η τεχνοτροπία, τα μέσα, το λογισμικό και η μέθοδος που ακολουθήθηκε. Ακόμα θα γίνει αναφορά στην ιστοσελίδα ως αισθητική οντότητα που φιλοξενεί και πλαισιώνει το έργο.

Ως προς τη δομή αυτού του μέρους της εργασίας, θα χωριστεί σε τόσες ενότητες, όσες και τα έργα, καθώς και σε μια ακόμα που θα αναφέρεται στην ανάλυση της ιστοσελίδας μεμονωμένα. Τέλος, στον επίλογο θα γίνει μια γενική αξιολόγηση του κατά πόσο η συγκεκριμένη προσέγγιση ήταν αποδοτική και μεταδίδει με αποτελεσματικότητα το εκάστοτε μήνυμα καθώς και κάποιες πιθανές μελλοντικές προεκτάσεις του project.

3.2 Στόχος, μεθοδολογία, αξιολόγηση

Η εργασία εμπεριέχει δισδιάστατα γραφικά, ζωγραφική και φωτογραφικές εικόνες, η επεξεργασία των οποίων έγινε με ψηφιακά μέσα, συνδυάζοντας με αυτόν τον τρόπο την τέχνη με την τεχνολογία.

Στόχος της εργασίας αυτής ήταν να επικοινωνήσει κάποια μηνύματα με άμεσο και αποδοτικό τρόπο μέσω της αισθητικής και του design. Γι' αυτό τον σκοπό δημιουργήθηκαν κάποιες εικόνες που συνοδεύουν το κάθε άρθρο, ο ρόλος των οποίων είναι επεξηγηματικός και συμπληρωματικός των κειμένων στη δημιουργία νοήματος. Οι αναφορές στο κάθε έργο ποικίλουν, αλλά οι επιλογές έγιναν με βάση αισθητικές, χρώματα και κινήματα με μεγάλη επιρροή πάνω στο φεμινιστικό ζήτημα. Χρησιμοποιήθηκαν επίσης φωτογραφίες και διάσημα έργα, ως εικόνες αναφοράς, με σκοπό την έμπνευση.

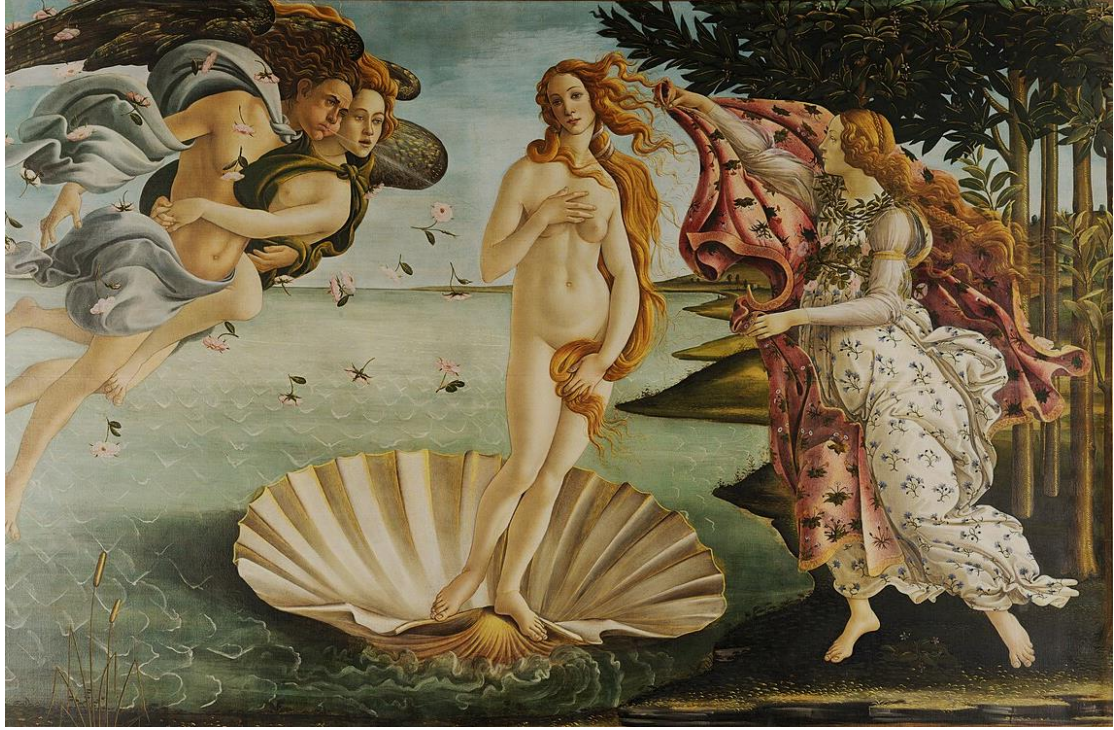
3.3 Τεχνική Προσέγγιση

Πίσω από κάθε έργο υπήρξε έρευνα και αναφορές σε εικόνες, με απώτερο σκοπό την πιο αποδοτική μετάδοση νοήματος, και τη δημιουργία εικόνων με όσο το δυνατόν περισσότερο οπτικό ενδιαφέρον. Ως προς το τεχνικό κομμάτι, χρησιμοποιήθηκαν προγράμματα όπως το Adobe Photoshop και το Procreate, με ενίοτε χρήση φωτογραφικού υλικού, και μίξη αυτού με δισδιάστατα γραφικά. Ακόμα έγινε χρήση προγραμμάτων παραγωγής εικόνων τεχνητής νοημοσύνης, όπως είναι το DALL-E και το Dream.ai προκειμένου να δημιουργηθούν προσχέδια πάνω στα οποία θα χτιζόταν η εικόνα. Στα σχέδια της εργασίας χρησιμοποιήθηκαν αναλογίες ενός οριζόντιου χαρτιού A4, με τροποποιήσεις εφόσον η περίπτωση το απαιτούσε, και ανάλυση 300 dpi (dots per inch), που είναι και το standard στη βιομηχανία στο κομμάτι της εκτύπωσης.

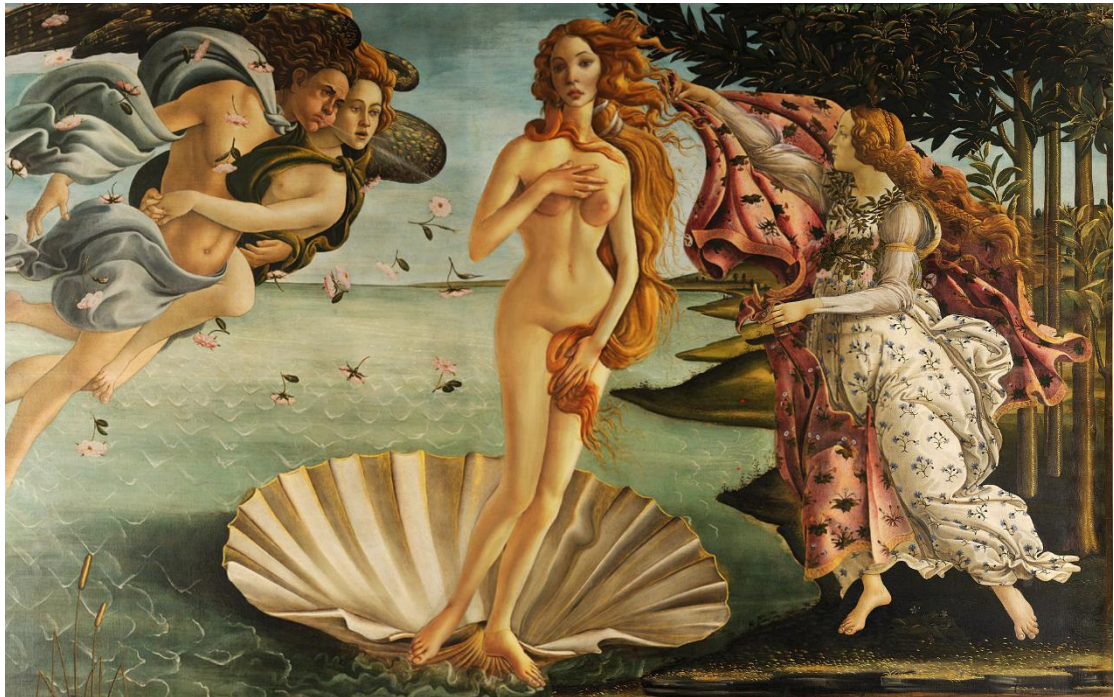
Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε για το εκάστοτε έργο ήταν διαφορετική και θα αναλυθεί διεξοδικότερα παρακάτω, αλλά ο κοινός παρονομαστής ήταν η άντληση έμπνευσης από γνωστά έργα ή καλλιτέχνες και η δημιουργία είτε κολλάζ είτε ζωγραφικών εικόνων που δημιουργούν συναισθήματα στον/στη θεατή. Για τα έργα που περιέχουν εικόνες ή φωτογραφίες ήταν σημαντικό το αρχικό υλικό να είναι σε καλή ανάλυση προκειμένου μετά την επεξεργασία να διατηρήσει τη διαύγειά του.

4. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΡΓΩΝ

4.1 Γυναίκα: μια ευγενής χορηγία της αντρικής φαντασίωσης

(Εικόνα 4.1) Αρχικό έργο, Μποτσέλι, Η Γέννηση της Αφροδίτης, 1485–1486, Μουσείου Ουφίτσι, Φλωρεντία

(Εικόνα 4.2) Τελικό έργο, Η Γέννηση της Αφροδίτης το 2023

Το άρθρο εξετάζει την επιρροή που ασκεί η πατριαρχία στα πρότυπα ομορφιάς των γυναικών. Ζητούμενο ήταν να δημιουργηθεί μια έντονη και παραστατική εικόνα που απεικονίζει με γραφικότητα την κατασκευή των προτύπων και δίνει έμφαση στην υποκειμενικότητα που τα χαρακτηρίζει.

Η γέννηση της Αφροδίτης του Μποτσέλι είναι ένα τρανταχτό παράδειγμα διαμόρφωσης προτύπων καθώς αποτελεί δείγμα εξιδανικευμένης γυναικείας μορφής του 14^{ου} αιώνα, φτιαγμένη από άντρα δημιουργό. Τα «ιδανικά» χαρακτηριστικά που συγκεντρώνονται στο πρόσωπο της Αφροδίτης είναι δείγμα των στάνταρ της εκάστοτε εποχής μέσα από το πρίσμα της αντρικής φαντασίωσης του γυναικείου σώματος.

Ο επαναπροσδιορισμός του έργου με σημερινά δεδομένα ήταν ένας τρόπος να δοθεί έμφαση στην παροδικότητα και την υποκειμενικότητα που χαρακτηρίζουν τα πρότυπα, κάνοντας την ίδια στιγμή ένα καυστικό σχόλιο πάνω στη ματιά του δημιουργού.

Στο πρακτικό κομμάτι, αφού προηγήθηκε η σύλληψη της ιδέας, έγινε αναζήτηση του πίνακα σε καλή ανάλυση προκειμένου να γίνει η ψηφιακή επεξεργασία στο photoshop με τη τεχνική του liquify. Liquify ή αλλιώς ρευστοποίηση είναι μια τεχνική που δίνει τη δυνατότητα μετακίνησης των pixel μιας εικόνας παραμορφώνοντάς τη. Χρησιμοποιείται στη βιομηχανία της μόδας εδώ και πολλά χρόνια συνήθως με σκοπό να «αδυνατίσει» τα μοντέλα, «διορθώνοντας» τυχόν ατέλειες στα σώματά τους. Αυτή η επιλογή προσθέτει ένα ακόμα επίπεδο στο καυστικό σχόλιο που προσπαθεί να γίνει.

Στόχος ήταν η Αφροδίτη να αποδοθεί με βάση τα σημερινά πρότυπα του 21^{ου} αιώνα, που θέλουν τη γυναίκα αδύνατη, ψηλή, με καμπύλες, μεγάλο στήθος, μαυρισμένη και με έντονα χαρακτηριστικά προσώπου, τονίζοντας έτσι τις διαφορές μεταξύ των αιώνων.

Στο τελικό κάδρο έγινε crop με σκοπό να επικεντρωθεί το βλέμμα του θεατή περισσότερο στο κεντρικό θέμα και λιγότερο στο background το οποίο παρέμεινε αναλλοίωτο ώστε να δοθεί έμφαση στην αλλαγή της γυναικείας φιγούρας. Έτσι μπορεί οι γύρω της να παραμένουν ίδιοι αλλά οι απαιτήσεις πάνω στο γυναικείο σώμα αλλάζουν συνεχώς.

4.2 Το φάντασμα μου φεμινισμού

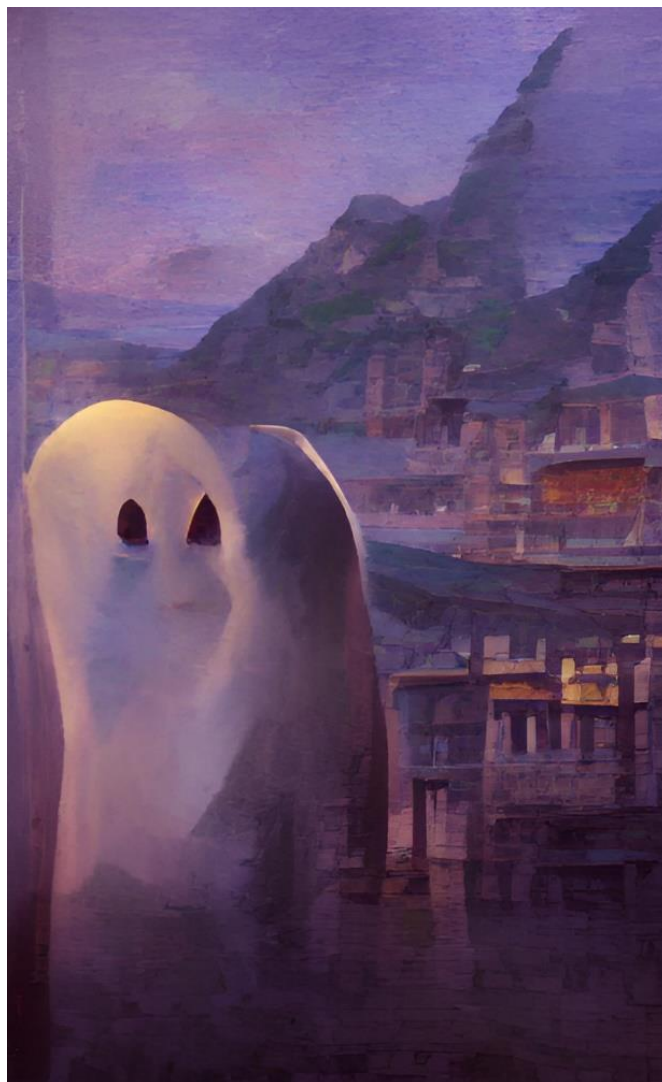
(Εικόνα 4.3) Τελικό έργο, The ghost of feminism

Η συγκεκριμένη εικόνα προήλθε από την αρνητική χροιά που έχει αποκτήσει η λέξη φεμινισμός, καθώς και ο στιγματισμός που ακολουθεί (σαν φάντασμα) οποιονδήποτε ασπάζεται τη φεμινιστική ιδέα.

Φάντασμα, σύμφωνα με την εγκυκλοπαίδεια Britannica είναι:

«Η ψυχή κάποιου νεκρού, που κατοικεί στον κάτω κόσμο και μπορεί να επιστρέψει με κάποια μορφή στον κόσμο των ζωντανών». ⁶³

Πρακτικά, το background δημιουργήθηκε με την βοήθεια Artificial Intelligence τεχνολογίας. Στόχος ήταν να υπάρχει η αίσθηση ενός περιπλανώμενου πλάσματος μέσα σε αστικό περιβάλλον με χρώματα ροζ και μωβ που όπως αναφέρθηκε και παραπάνω χαρακτηρίζουν το φεμινιστικό κίνημα από τις απαρχές του. Το αποτέλεσμα που δόθηκε με την αναζήτηση «ghost in pastel pink and purple city on a hill» στο Dream.ai ήταν το παρακάτω:

(Εικόνα 4.4) Προσχέδιο made by Dream.AI «Το φάντασμα του φεμινισμού»

⁶³ Ghost Definition & Meaning | Britannica Dictionary. n.d. [www.britannica.com](https://www.britannica.com/dictionary/ghost).
<https://www.britannica.com/dictionary/ghost>.

Για το φάντασμα αντλήθηκε έμπνευση από εικόνες όπως η παρακάτω:

(Εικόνα 4.5) Casey Affleck (yes, really) in A Ghost Story.

Μετά από επεξεργασία με διάφορες τεχνικές στο photoshop όπως το clone (κλωνοποίηση), το duplicate (διπλασιασμός) και κάποιες ζωγραφικές διορθώσεις, πήρε την τελική του μορφή που είναι η παρακάτω:

(Εικόνα 4.6) Final ghost «Το φάντασμα του φεμινισμού»

Η μελαγχολική έκφραση στα μάτια και το στόμα, ήταν τα ζητούμενα προκειμένου να αντανakλούν την αίσθηση της αδικίας για την εσφαλμένη απόδοση αρνητικού νοήματος που χαρακτηρίζει την έννοια του φεμινισμού.

Ταυτόχρονα με τα χρώματα, στόχος ήταν να υπάρξει οπτική συνοχή στην τελική εικόνα, διαμορφώνοντας έτσι ένα περιβάλλον από τη μια δυστοπικό, και από την άλλη στενάχωρο.

Τέλος, το γραφικό κομμάτι «The ghost of feminism» που είναι ζωγραφισμένο και όχι κάποια τυποποιημένη γραμματοσειρά, προσδίδει με τη βοήθεια της αντίθεσης του χρώματος (παστελ-φούξια) μια πιο pop διάθεση. Με την κλίση των γραμμών επιτυγχάνεται η οπτική ενσωμάτωση στην εικόνα και η σκιά δίνει την αίσθηση της κίνησης προσθέτοντας ένα ακόμα επίπεδο δυναμικότητας στο έργο.

4.3 Συγχαρητήρια είσαι φεμινιστής

(Εικόνα 4.7) Certificate, Συγχαρητήρια είσαι φεμινιστής

Στόχος του άρθρου αυτού ήταν να απαντήσει στα κακοπροαίρετα σχόλια που θέλουν τον φεμινισμό σήμερα ως ένα κίνημα χωρίς λόγο ύπαρξης. Με το σκεπτικό ότι κάτι τέτοιο μόνο κακό μπορεί να επιφέρει, παρουσιάζονται κάποιοι λόγοι για τους οποίους η ισότητα είναι απαραίτητο να υιοθετείται καθολικά ως έννοια, και ως εκ τούτου, κάποιος που πιστεύει στην ισότητα δεν μπορεί παρά να είναι φεμινιστής.

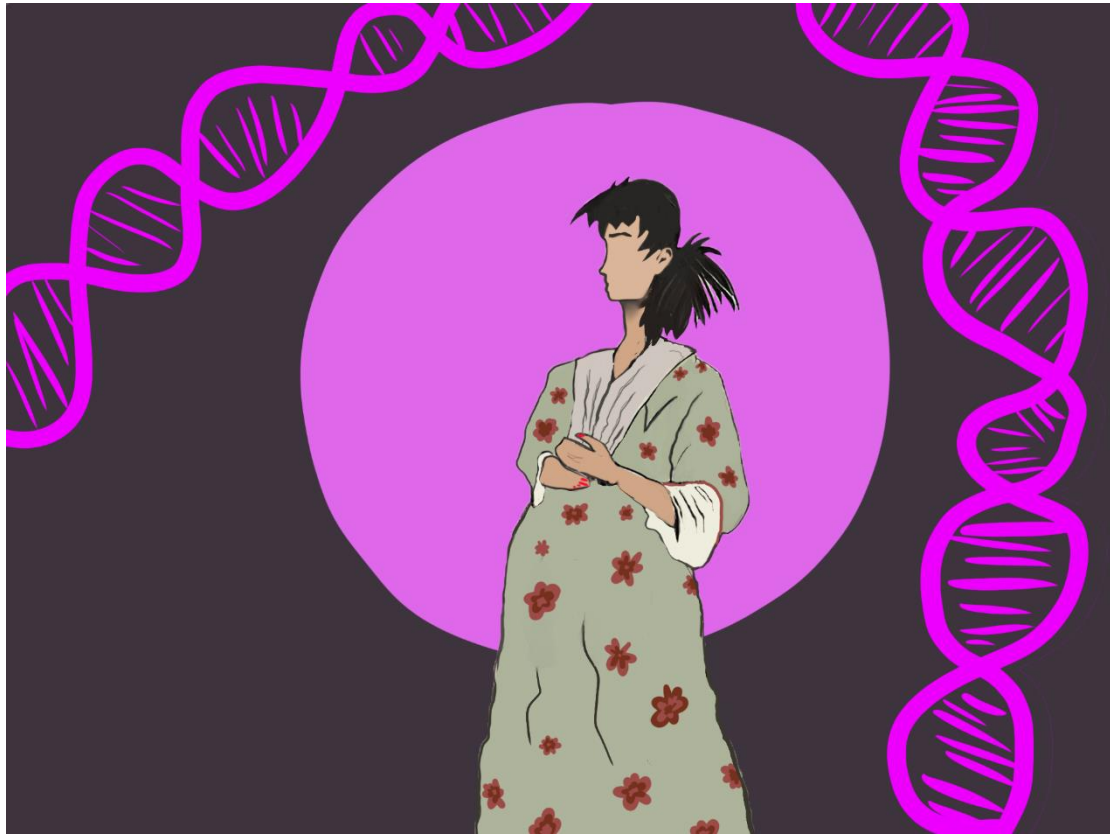
Ένα πιστοποιητικό που αποδίδεται εκ μέρους όλων των γυναικών ανά τον κόσμο σε όποιον άντρα συμμετέχει σε φεμινιστική συμπεριφορά, είναι ένα καυστικό σχόλιο που ακουμπάει πάνω στην επιτακτικότητα της ανάγκης για άντρες υπερασπιστές του κινήματος. Με βάση τη συλλογιστική του άρθρου, δηλαδή από το γενικό στο ειδικό, σκοπός ήταν να δοθεί έμφαση στην ανοησία του σχολίου, «πιστεύω στην ισότητα αλλά δεν είμαι φεμινιστής» αποδεικνύοντας ότι αυτές οι δύο καταστάσεις δεν μπορεί να συνυπάρχουν.

Η υλοποίηση της ιδέας σε αυτή την περίπτωση ήταν απλή. Η αίσθηση που επιθυμούσα να επιτευχθεί ήταν ένα ξεκάθαρα ψεύτικο πιστοποιητικό, με αληθινούς φορείς που υπερασπίζονται τα δικαιώματα της γυναίκας, και αισθητική συνοχή με την υπόλοιπη ιστοσελίδα.

Η προσέγγιση «παιδικής ζωγραφιάς» με τη χειρόγραφη γραμματοσειρά, παραπέμπει στην ανωριμότητα των μισογυνικών σχολίων και της σεξιστικής συμπεριφοράς στα οποία απευθύνεται και το συγκεκριμένο άρθρο.

Στο πρακτικό κομμάτι, υπήρξε ένα layer από φωτογραφία χαρτιού στο οποίο επιλέχτηκε blending mode “multiply” προκειμένου να σκουρύνει τα σκούρα σημεία της εικόνας, και να εξαφανίσει τα φωτεινά. Έτσι, επιτυγχάνεται η αίσθηση ότι το χαρτί έχει υφή χωρίς να επηρεάζει την υπόλοιπη σύνθεση.

4.4 Το «θηλυκό» γονίδιο της φροντίδας

(Εικόνα 4.8) Το «θηλυκό» γονίδιο της φροντίδας

Το «θηλυκό γονίδιο της φροντίδας» μιλάει για τις περιπτώσεις εκμετάλλευσης του μητρικού ενστίκτου. Μητρικό ένστικτο, είναι η ανάγκη που προκύπτει σε μια γυναίκα για προστασία και φροντίδα του νεογνού μετά τη γέννησή του. Ως ένστικτο έχει χρησιμότητα στις περιπτώσεις που η τελευταία, αποφασίσει να γίνει μητέρα. Έρχεται με πηγαίο και φυσικό τρόπο και αναφέρεται συνήθως σε αισθήματα όπως η στοργή και η τρυφερότητα.⁶⁴

Σε κάποιες περιπτώσεις όμως η κοινωνία καταχράται την ύπαρξή του, δημιουργώντας ένα ακόμα φαύλο κύκλο έμφυλων ανισοτήτων. Πιο συγκεκριμένα το κείμενο ασχολείται με την άδεια μητρότητας, που είναι μια σοβαρή περίπτωση τέτοιας κατάχρησης.

⁶⁴ Maternal Instinct in a Sentence | Sentence Examples by Cambridge Dictionary. 2022. CambridgeWords. September 7, 2022. <https://dictionary.cambridge.org/example/english/maternal-instinct>.

Το έργο είναι μια πολύ κυριολεκτική μετάφραση του τίτλου, με μια μέλλουσα μητέρα που περιτριγυρίζεται από ένα κομμάτι γεννητικού υλικού, που είναι και ο λόγος ύπαρξης των γονιδίων. Η κοπέλα δεν διαθέτει χαρακτηριστικά προσώπου, άρα και ταυτότητα, δείχνοντας έτσι ότι από τη στιγμή που μένει έγκυος, ο ρόλος της στα μάτια της κοινωνίας είναι, κατά κύριο λόγο, ο μητρικός.

Χρωματικά, επέλεξα το πράσινο σε συνδυασμό με τα λουλούδια, λόγω της συσχέτισής του με τη φύση, καθώς ο ρόλος της φύσης συνδέεται άρρηκτα με τον ορισμό της μητέρας.⁶⁵

Τα έντονα ροζ στοιχεία εξυπηρετούν πρωτίστως την οπτική συνοχή μένοντας πιστά στο θέμα του επαναπροσδιορισμού του ροζ ως χρώματος, ενώ η συγκεκριμένη απόχρωση επιλέχτηκε ως μέσο για να υπάρξει αντίθεση με το σκούρο background.

Η ασυμμετρία που δημιουργείται στο κάτω αριστερό άκρο της εικόνας είναι ηθελημένη, καθώς στην τελική διάταξη στην ιστοσελίδα το κενό αυτό θα γεμίσει με τον τίτλο του άρθρου, επιφέροντας έτσι ισορροπία. Γενικότερα σκοπός ήταν μια minimal αισθητική προκειμένου η προσοχή του αναγνώστη να επικεντρώνεται στον τίτλο και το κεντρικό θέμα.

Ο κύκλος ως σχήμα προσδίδει την αίσθηση της ολοκλήρωσης καθώς δεν διαθέτει αρχή και τέλος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση βρίσκεται σε θέση που επιτρέπει να συγκεντρώσει την προσοχή στην κοπέλα. Η απουσία γωνιών που μεταφράζονται ως πιο επιθετικά σημεία, αλλά και οι καμπύλες γενικότερα τείνουν να θεωρούνται ως πιο θηλυκές στη φύση, ενώ τα σχήματα με ίσια γραμμή έχουν πιο αρρενωπή χροιά. Έτσι ο κύκλος και σε αυτή την περίπτωση είναι ένας ακόμα τρόπος να αποδοθεί η έννοια της θηλυκότητας, συμβολικά αυτή τη φορά.⁶⁶

⁶⁵ Pantone. n.d. <https://www.pantone.com/articles/case-studies/the-colour-of-mothers-day>.

⁶⁶ Arntson, Amy E., and Internet Archive. 2012. Graphic Design Basics. Internet Archive. Boston, Ma: Wadsworth : Cengage Learning.

4.5 Beauty standards, σας έχουμε τη λύση

(Εικόνα 4.9) *Beauty standards, σας έχουμε τη λύση*

Τα beauty standards, ή πρότυπα ομορφιάς, όπως λέγονται στα Ελληνικά, είναι μια πικρή σελίδα στην ιστορία της γυναικείας αυτοεικόνας. Η διαμόρφωσή τους γινόταν κατά κύριο λόγο από άντρες που διηύθυναν εταιρίες στη βιομηχανία της ομορφιάς, όπως για παράδειγμα η εταιρία Gillette, που αναφέρεται και στο κείμενο.

Το μοτίβο που ακολουθείται παραδοσιακά, είναι πρώτα η δημιουργία πλαστών αναγκών, και σε δεύτερη φάση η «κάλυψή» τους από προϊόντα και υπηρεσίες που εξυπηρετούν τα καπιταλιστικά συμφέροντα εταιριών. Η βιομηχανία της ομορφιάς είναι μια καλά στημένη μηχανή που ανατροφοδοτείται από τα περιοδικά, τα media και τη διαφήμιση, μέχρι το Hollywood και το διαδίκτυο. Είναι γύρω μας διαρκώς, καθορίζοντας τον τρόπο που φέρουμε τους εαυτούς μας στο κοινωνικό σύνολο.

Το σκεπτικό πίσω από το συνοδευτικό έργο στο συγκεκριμένο άρθρο ήταν κάποιες εξαιρέσεις αντρών που αρνούνται να συμμορφωθούν με τα αντίστοιχα αντρικά πρότυπα που καθορίζουν τον τυπικό ετεροφυλόφιλο άντρα στις μέρες μας.

Οι άνθρωποι που επιλέχθηκαν δεν είναι τυχαίοι, αλλά κάποιοι από τους πιο θελκτικούς άντρες της γενιάς μας (Brad Pitt, Harry Styles, Damiano David), που με κάποιες επιλογές που έχουν κάνει αψηφούν τα στερεότυπα, διδάσκοντάς μας ότι η αρρενωπότητα είναι θέμα καθαρά εσωτερικό και προσωπικό που δεν θα έπρεπε να ετεροκαθορίζεται.

Συγκεκριμένα, οι ενδυματολογικές επιλογές είναι το ενδιαφέρον κομμάτι της εικόνας. Γι' αυτόν τον λόγο είναι και το μόνο έγχρωμο σημείο, έτσι ώστε να τονίζονται σε αντίθεση με τα πρόσωπα που είναι ασπρόμαυρα.

Το ροζ είναι παρόν και σε αυτή τη σύνθεση, επιτυγχάνοντας οπτική συνοχή. Το βαθύ κόκκινο που υπάρχει στο background, εκτός από τη δημιουργία αντίθεσης, εξυπηρετεί και στην έκφραση της επαναστατικότητας. Καθώς είναι και ένα από τα χρώματα που ακολουθούν όλα τα επαναστατικά κινήματα, μαζί και ο φεμινισμός.⁶⁷

Σε πρακτικό κομμάτι, το τελικό αποτέλεσμα είναι προϊόν κολλάζ των παρακάτω εικόνων. Μέσω επεξεργασίας στο Photoshop (masking), «κόπηκαν», και τοποθετήθηκαν μαζί, δημιουργώντας ένα αρκετά pop αποτέλεσμα που θα μπορούσε να βρει κανείς σε σελίδα περιοδικού. Αυτός ήταν άλλωστε και ο σκοπός.

Το masking είναι μια πολύ κοινή τεχνική που εφαρμόζεται στο photoshop κατά την οποία γίνεται απόκρυψη ενός μέρους μιας εικόνας ή ενός layer χωρίς αυτά να διαγραφούν. Σαν τεχνική χρησιμοποιείται κυρίως για τη δημιουργία συνθέσεων, την τροποποίηση των χρωμάτων φόντου, την αφαίρεση ή την αποκοπή αντικειμένων και τη στοχευμένη επεξεργασία μέρους μιας εικόνας, ώστε να επηρεαστεί μόνο ορισμένη περιοχή αυτής, όπως έγινε και στη συγκεκριμένη περίπτωση.

⁶⁷ Daly, Mary. 2006. *Gyn/Ecology : The Metaethics of Radical Feminism*. Boston: Beacon Press

(Εικόνα 4.10) Harry Styles at the 2023 Grammys

(Εικόνα 4.11) Damiano David in plaid Skirt

(Εικόνα 4.12) Brad Pitt για το Rolling Stone 1999

που απευθύνεται σε απόψεις όπως: «Τα παντελόνια κάνουν τον άντρα». Ακόμα, ο τρόπος γραφής και η τοποθέτηση του γραφικού παραπέμπουν σε κούρεμα μοϊκάνα, που είναι ένα κατεξοχήν μη συμβατικό κούρεμα. Τέλος, το κίτρινο χρώμα επιτυγχάνει τη χρωματική αντίθεση.

4.6 Το παράδοξο του μισογυνισμού

(Εικόνα 4.13) Το παράδοξο του μισογυνισμού

Το παράδοξο του μισογυνισμού, μιλάει για την επιτακτική ανάγκη αντιμετώπισης του φαινομένου του εσωτερικευμένου μισογυνισμού. Ξεκινάει από το γενικό και καταλήγει στο ειδικό, ορίζοντας τον μισογυνισμό ως ρατσισμό απέναντι στις γυναίκες, και στη συνέχεια στρέφει την προσοχή στο ότι ο εσωτερικευμένος μισογυνισμός αποτελεί πολύ συχνό φαινόμενο μεταξύ των γυναικών.

Η αντιμετώπιση ενός τέτοιου φαινομένου είναι κάτι που μπορεί να πραγματοποιηθεί μόνο σε προσωπικό επίπεδο εντοπίζοντας μισογυνικές σκέψεις και συμπεριφορές και συνειδητοποιώντας ότι οι συνέπειες αυτών είναι επιβλαβείς προς όλες τις γυναίκες.

Το συνοδευτικό artwork έγινε με σκοπό να αναπαραστήσει το πώς φαινομενικά ασήμαντα μισογυνικά σχόλια, όταν επαναλαμβάνονται και πολλαπλασιάζονται έχουν σοβαρό αντίκτυπο στο συλλογικό ασυνείδητο και στη διαμόρφωση των κοινωνικών στερεοτύπων που αφορούν τις γυναίκες.

Αρχικά στο artwork, η στάση του σώματος των γυναικών υποδηλώνει μυστικοπάθεια, δεδομένου ότι είναι στραμμένες με την πλάτη προς τον θεατή, σαν να έχουν κάτι να κρύψουν, κοιτώντας τον την ίδια στιγμή στα μάτια, με επικριτικό βλέμμα.⁶⁸

Τα κυκλικά σχήματα γύρω τους, αντιπροσωπεύουν τα αρνητικά σχόλια που ξεκινούν από ασήμαντες και άκακες παρατηρήσεις που όμως με την επανάληψη και την αναπαραγωγή γιγαντώνονται δημιουργώντας ένα τοξικό περιβάλλον καταπίεσης.

Χρωματικά, το ροζ είναι και πάλι συνειδητή επιλογή αναανοηματοδότησης του χρώματος καθώς και επιλογή που αποσκοπεί στην οπτική συνοχή των έργων μεταξύ τους. Το μπορντό είναι επίσης ένα χρώμα που υποδηλώνει μυστήριο, ως «θαμπή» εκδοχή του κόκκινου. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον Faber Birren οι τροποποιημένες μορφές του κόκκινου, όπως το μπορντό, είναι βαθιά συναισθηματικές: «Βοηθούν στην απόσπαση της προσοχής από τον εαυτό, προς τα έξω».⁶⁹

Με αυτή του την ανάγνωση χρησιμοποιήθηκε για να οπτικοποιήσει την αρνητική ενέργεια που εκπέμπεται από τα κακοπροαίρετα μισογυνικά σχόλια.

Η κίτρινη γραμματοσειρά με τη μπλε σκιά δημιουργεί αντίθεση πάνω στο μπορντό φόντο, ενώ η επιλογή της γραμματοσειράς έγινε με σκοπό να εμπνέει επιβλητικότητα δίνοντας το απαραίτητο «βάρος» στη λέξη μισογυνισμός.⁷⁰

Ο εσωτερικευμένος μισογυνισμός δεν έχει σημασία από ποιον εκφράζεται, στόχος του είναι να μειώσει και να υποβαθμίσει συμπεριφορές και επιλογές γυναικών δίνοντας έτσι στον θήτη την αίσθηση ανωτερότητας που αποζητάει. Γι' αυτό τον λόγο, οι κοπέλες δημιουργήθηκαν πανομοιότυπα και με μαύρο και άσπρο χρώμα με σκοπό να δηλώσουν έλλειψη ταυτότητας.

⁶⁸ Παπαδάκη - Μιχαλίδη, Ελένη. 2012. *Η σιωπηλή γλώσσα των συναισθημάτων : η μη λεκτική επικοινωνία στις διαπροσωπικές σχέσεις* /. Ελληνικά Γράμματα.

⁶⁹ Faber Birren. 2013. *Color Psychology and Color Therapy: A Factual Study of the Influence of Color on Human Life*. S.L.: Literary Licensing. (Σελ. 258).

⁷⁰ SMITH, SIDNEY L. 1979. "Letter Size and Legibility." *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society* 21 (6): 661–70. <https://doi.org/10.1177/001872087912210604>.

4.7 3ος Παγκόσμιος και ισότητα

(Εικόνα 4.14) 3ος παγκόσμιος και ισότητα

Το άρθρο αυτό αφορά την ιστορική στιγμή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου κατά την οποία «επιστρατεύονται» οι γυναίκες ως εργατικό δυναμικό των χωρών στις οποίες οι άντρες προκειμένου να πολεμήσουν άφησαν τις θέσεις εργασίας τους.

Επικεντρώνεται στις τακτικές που χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να ωραιοποιήσουν τις ζητούμενες θέσεις εργασίας και πιο συγκεκριμένα μια καμπάνια με τίτλο "Rosie the Riveter". Η αφίσα της Rosie (Εικόνα 4.16) με τη χαρακτηριστική φράση "We can do it" («Μπορούμε να τα καταφέρουμε»), στην οποία βασίστηκε και το artwork, αποτελεί σύμβολο του φεμινιστικού αγώνα μέχρι και σήμερα.

Στόχος ήταν να δημιουργηθεί μια καινούρια αφίσα η οποία επαναπροσδιορίζει την Rosie με σύγχρονα δεδομένα στην οποία τη φαντάζεται στον 21ο αιώνα ως μια νέα κοπέλα μέλος του σημερινού εργατικού δυναμικού.

Ως σύνθεση σκοπός ήταν να έχει ως εμφανή αναφορά την παλιά αφίσα, ζωγραφισμένη με κλασικές τεχνικές ζωγραφικής, (τεχνοτροπία που θυμίζει αυτή του Van Gogh), και μια κλασική ταπετσαρία στο background, αλλά τα ρούχα της, τα μαλλιά της, και γενικότερα το παρουσιαστικό της να παραπέμπουν σε μια σύγχρονη γυναίκα.

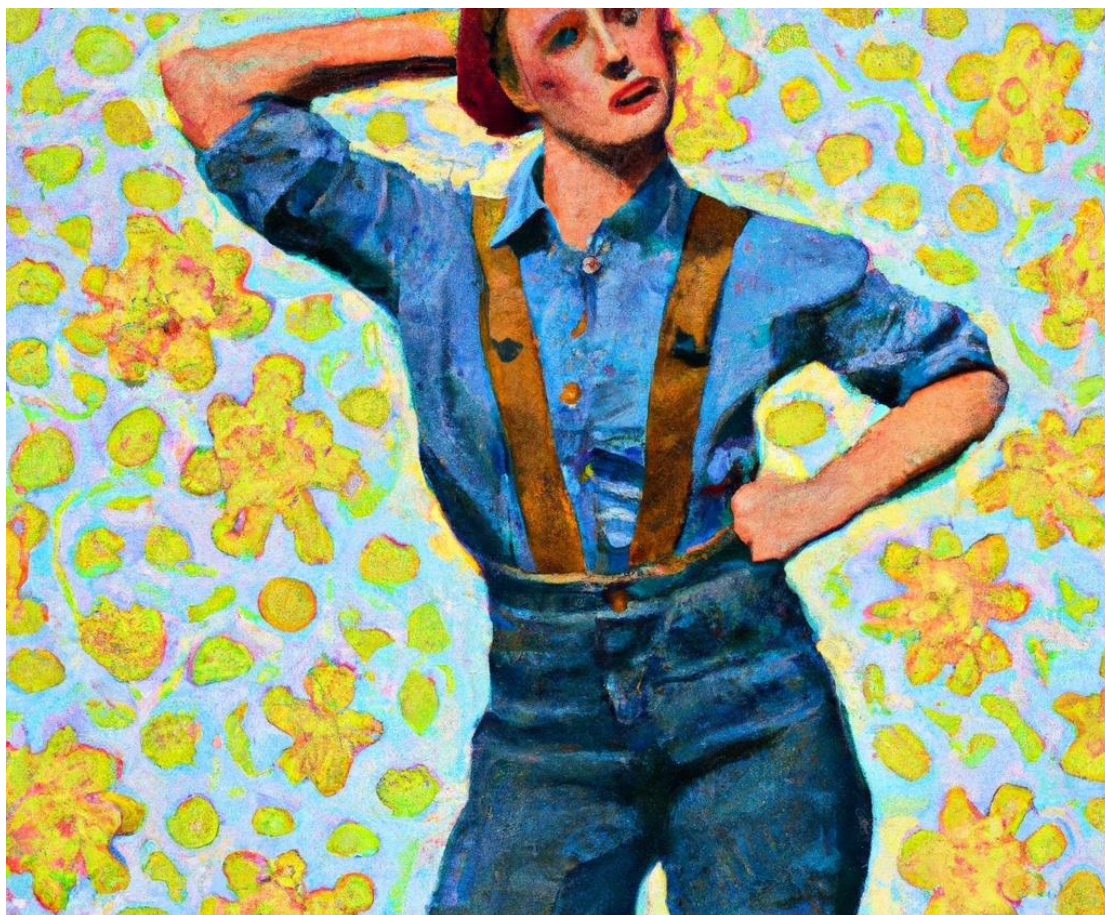
(Εικόνα 4.16) Original poster "Rosie the Riveter"

Η στάση του σώματός της (Εικόνα 4.14) υποδηλώνει σιγουριά καθώς καταλαμβάνει πολύ χώρο στο πλάνο. Δεν αποδεικνύει τη δύναμή της, μη δείχνοντας το μπράτσο της, και τέλος κοιτάζοντας προς τα αριστερά και όχι τον θεατή δείχνει ότι δεν αποζητά πλέον την αποδοχή του.⁷¹

Οι χρώματα είναι παρμένα άμεσα από την κλασική αφίσα, αλλά με πιο σύγχρονες αποχρώσεις, και τέλος το γραφικό "Can we do it?" αναφέρεται στην αμφιβολία που προκύπτει στο τέλος του άρθρου το οποίο αναφέρεται στην απογοητευτική αντίδραση της κοινωνίας μετά το πέρας του πολέμου, αποθαρρύνοντας και απομακρύνοντας όσες γυναίκες θέλησαν να κρατήσουν τις θέσεις τους, καταλήγοντας στον προβληματισμό ότι ίσως χρειαστεί και 3^{ος} Παγκόσμιος προκειμένου να ζήσουμε σε ένα πραγματικά ισότιμο κόσμο.

Η δημιουργία της σύνθεσης έγινε και πάλι με τη βοήθεια AI τεχνολογίας (DALL-E), με την εντολή "Van Gogh style painting of Rosie the Riveter", το αποτέλεσμα της οποίας είναι το παρακάτω, ενώ η περαιτέρω επεξεργασία έγινε στο Photoshop.

⁷¹ Παπαδάκη - Μιχαηλίδη, Ελένη. 2012. *Η σιωπηλή γλώσσα των συναισθημάτων : η μη λεκτική επικοινωνία στις διαπροσωπικές σχέσεις* /. Ελληνικά Γράμματα.

(Εικόνα 4.17) DALL-E "Rosie the Riveter"

4.8 Γάμος, μια καλά στημένη παγίδα

(Εικόνα 4.18) Γάμος, μια καλά στημένη παγίδα

Το κείμενο αυτό αφορά τις νομικές και κοινωνικές προεκτάσεις του γάμου στη ζωή μιας γυναίκας στο παρελθόν αλλά και σήμερα. Με το παράδειγμα της υιοθέτησης του συζυγικού επωνύμου μελετά το φαινόμενο της ιδιοκτησιακής σχέσης απέναντι στη γυναίκα και την εκμετάλλευσή της, καθώς εξετάζει και το ενδεχόμενο η αίγλη του γαμήλιου μυστηρίου να είναι ένας αντιπερισπασμός από τα πραγματικά σοβαρά θέματα που αφορούν τον έγγαμο βίο.

Με βάση τα παραπάνω στόχος του artwork είναι να εκφράσει αυτή την αμφίσημη οπτική από την οποία μπορεί να ιδωθεί η συνθήκη του γάμου. Το παραμύθι που «φυτεύεται» στο μυαλό κάθε μικρού κοριτσιού και έχει να κάνει ως επί τω πλείστον με την τελετή, αποσπά την προσοχή από τα αντικειμενικά προβλήματα που προκύπτουν.

Η εικόνα που δημιουργήθηκε αντιπροσωπεύει αυτή τη λογική, δηλαδή ότι δεν έχει σημασία ο γαμπρός, αλλά η νύφη και το νυφικό. Ο γαμπρός είναι μια απρόσωπη, εναλλάξιμη μορφή, που παίζει δευτερεύοντα ρόλο στο μυστήριο.

Η φράση που «τυλίγει» το ζευγάρι είναι: “For better or for worse” («Είτε για καλό, είτε για κακό»), αναφέρεται στην αποδοχή είτε των άσχημων αποτελεσμάτων μίας δράσης,

είτε των καλών, και είναι μια φράση που παραπέμπει στους κλασικούς γαμήλιους όρκους, σύμφωνα με την καθολική εκκλησία η οποία στη περίπτωση αυτή, χαρακτηρίζει με μεγάλη επιτυχία τη συγκεκριμένη κατάσταση.

Χρωματικά το ροζ είναι και πάλι επιλογή με σκοπό την οπτική συνοχή και τον επαναπροσδιορισμό του χρώματος, και το κίτρινο επιλογή με σκοπό την αντίθεση πάνω στην ασπρόμαυρη φωτογραφία.

Πρακτικά τα βήματα που ακολουθήθηκαν είναι η εύρεση φωτογραφίας (Εικόνα 4.19) χωρίς πνευματικά δικαιώματα, έπειτα η επεξεργασία της στο photoshop με εργαλεία όπως το selection tool, το paint tool και το content aware cropping καθώς και χειροποίητη δουλειά με εργαλεία όπως το paint brush και το clone tool.

(Εικόνα 4.19) original photo

4.9 Πορνεία, η εύκολη λύση

(Εικόνα 4.20) Πορνεία, η εύκολη λύση

Η πορνεία παρουσιάζεται συχνά ως εύκολη λύση, εξ ου και ο τίτλος του άρθρου. Το συγκεκριμένο κείμενο εξετάζει κατά πόσο κάτι τέτοιο αληθεύει και τι κρύβεται πίσω από το επάγγελμα αυτό, με τη βοήθεια παραδειγμάτων που βρίσκονται σε ένα πολύ ιδιαίτερο κανάλι στο YouTube με τίτλο “Soft white underbelly” του Mark Laita. Λόγος γίνεται για τις ιστορίες δυο κοριτσιών που άρχισαν να εκδίδονται σε πολύ μικρή ηλικία, ως αποτέλεσμα κακοποιητικών και βίαιων συμπεριφορών που υπέμειναν ως παιδιά.

Τέλος το άρθρο καταλήγει στις αιτίες που ωθούν τελικά τις γυναίκες σε επαγγέλματα όπως αυτό, που δεν είναι άλλες από τα κλασικά θέματα που υπόκεινται κάτω από την ομπρέλα της πατριαρχίας, όπως αυτό της σεξουαλικής, ψυχικής, και σωματικής βίας, της σεξουαλικής παρενόχλησης, της άνισης αμοιβής, της έλλειψης πρόνοιας και της προβληματικής αντιμετώπισης των γυναικών αυτών από το κοινωνικό σύνολο.

Με το συγκεκριμένο artwork στόχος ήταν η παρουσίαση των κοριτσιών αυτών σε στάση που θυμίζει ταινία super-ηρώων (Εικόνα 4.21/4.22) προκειμένου να γίνει η ανάδειξή τους ως δυνατές και δυναμικές γυναίκες. Το αρχικό φωτογραφικό υλικό είναι screen shots από στιγμιότυπα των video του Laita από τα οποία απομονώθηκαν οι ανθρώπινες φιγούρες

(Εικόνα 4.21) Capten Marvel Poster

(Εικόνα 4.22) Captain America Poster

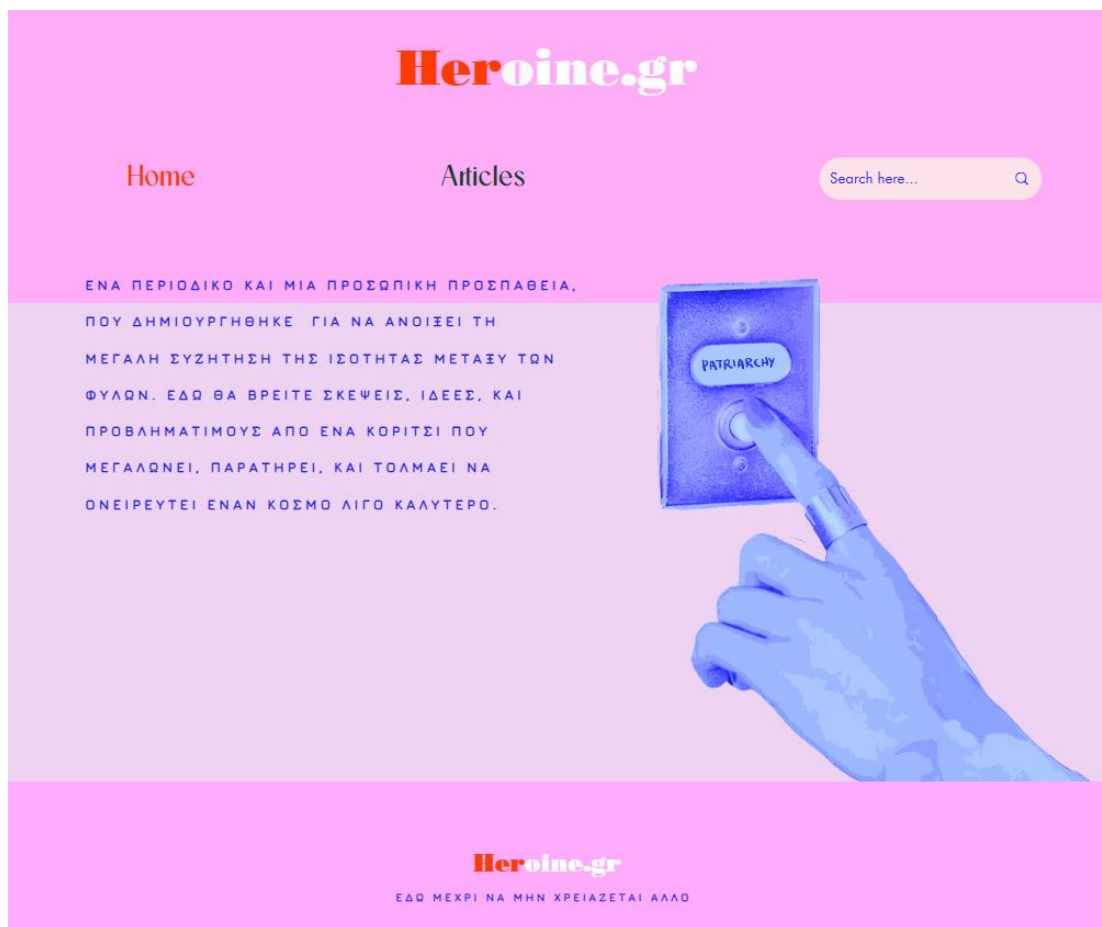
Το κόκκινο χρώμα που καλύπτει τα μάτια των κοριτσιών ήταν μια επιλογή που έγινε από σεβασμό προς την ιδιοτικότητα τους, κάτι που στερήθηκαν ως παιδιά. Κρύβοντας τα χαρακτηριστικά τους, υποδηλώνεται επίσης το ότι στη θέση τους θα μπορούσε να είναι οποιαδήποτε άλλη κοπέλα, δίνοντας έτσι στο θέμα τη βαρύτητα και την ευρύτητα που του αναλογεί.

Το κόκκινο σαν χρώμα, όπως έχει αναφερθεί παραπάνω, είναι άρρηκτα συνυφασμένο με τον ριζοσπαστισμό και την εξέγερση, δίνοντας έτσι την ένταση και τη δυναμικότητα που ταιριάζει στο θέμα.⁵⁷ Από την άλλη ως χρώμα του αίματος αποδίδει ακόμα ένα νόημα, αυτό του αίματος των ατόμων που τις σημάδεψαν, χρησιμοποιώντας τες, βιάζοντάς τες ή κακοποιώντας τες.

Τέλος, τα γραφικά λειτουργούν είτε ως προστατευτική ασπίδα, είτε ως αλυσίδα που ενώνει τις κατά τα άλλα τελείως διαφορετικές ιστορίες τους.

Η επιλογή το κείμενο που τις περιβάλλει να είναι χειρόγραφο, δίνει την αίσθηση προφορικού λόγου, και πιο συγκεκριμένα οπτικοποιεί τα κακόβουλα σχόλια που οι ιερόδουλες αντιμετωπίζουν καθημερινά, στιγματίζοντάς τες και κρατώντας τες στο περιθώριο.

5. Ιστοσελίδα

(Εικόνα 5.1) Heroine.gr <https://zabelaki.wixsite.com/heroine-gr>

Η ιστοσελίδα (Heroine.gr), είναι ένα ηλεκτρονικό περιοδικό το οποίο αποτελείται από τις ακόλουθες υπό-ενότητες: Home, Articles και search bar. Η δομή είναι απλή, όπως απλό είναι και ολόκληρο το design της σελίδας, προκειμένου το ενδιαφέρον να επικεντρώνεται στο περιεχόμενο. Η minimal αισθητική σε συνδυασμό με τα έντονα χρώματα δημιουργούν ένα περιβάλλον με αρκετές αντιθέσεις, κάτι που βοηθάει τη μετάδοση της πληροφορίας. Το στήσιμο του site έγινε με τη βοήθεια του προγράμματος κατασκευής ιστοσελίδων wix.gr το οποίο προσφέρει εργαλεία δημιουργίας και μορφοποίησης.

5.1 Χρώματα

Η επιλογή των χρωμάτων (Εικόνα 4.3) δεν είναι τυχαία. Αρχικά σημαντική ήταν η ύπαρξη του ροζ ως κύριου χρώματος στο background, καθώς όπως αναφέρθηκε σε προηγούμενη ενότητα είναι ένα χρώμα με «βαρύ» εννοιολογικό παρελθόν. Η συσχέτισή του με κάθε τι «ελαφρύ» και η ταυτόχρονη ταύτισή του με την έννοια του «θηλυκού», είναι μια φιλοσοφία που το συνοδεύει εδώ και χρόνια.

Σκοπός ήταν ο επαναπροσδιορισμός του και η αλλαγή της νοοτροπίας που το πλαισιώνει, η μεταβολή του από χρώμα της «ελαφρότητας» σε χρώμα του γυναικείου δυναμισμού, και γι' αυτό τον λόγο επιλέχτηκε.

Το σύγχρονο φεμινιστικό κίνημα έχει αναλάβει τον έλεγχο της αφήγησης του χρώματος και το έχει εμποτίσει με νέο νόημα, μετατοπίζοντάς το από σύμβολο παθητικής θηλυκότητας σε σύμβολο δύναμης, ανθεκτικότητας και αλληλεγγύης. Αυτή η επανερμηνεία, στοχεύει στην αμφισβήτηση των έμφυλων στερεοτύπων, υποστηρίζοντας την ισότητα των φύλων. «Αγκαλιάζοντας» το ροζ, οι φεμινίστριες ανακτούν τη δύναμη που χρησιμοποιήθηκε κάποτε εναντίον τους.

Σε πρακτικό επίπεδο οι δυο τόνοι του ροζ, χρησιμοποιήθηκαν προκειμένου να ορίσουν τις περιοχές της σελίδας στη μπάρα πλοήγησης, το κύριο μέρος, και το υποσέλιδο. Στη συνέχεια χρησιμοποιήθηκε στα συνοδευτικά artwork των άρθρων αποσκοπώντας στην οπτική συνοχή.

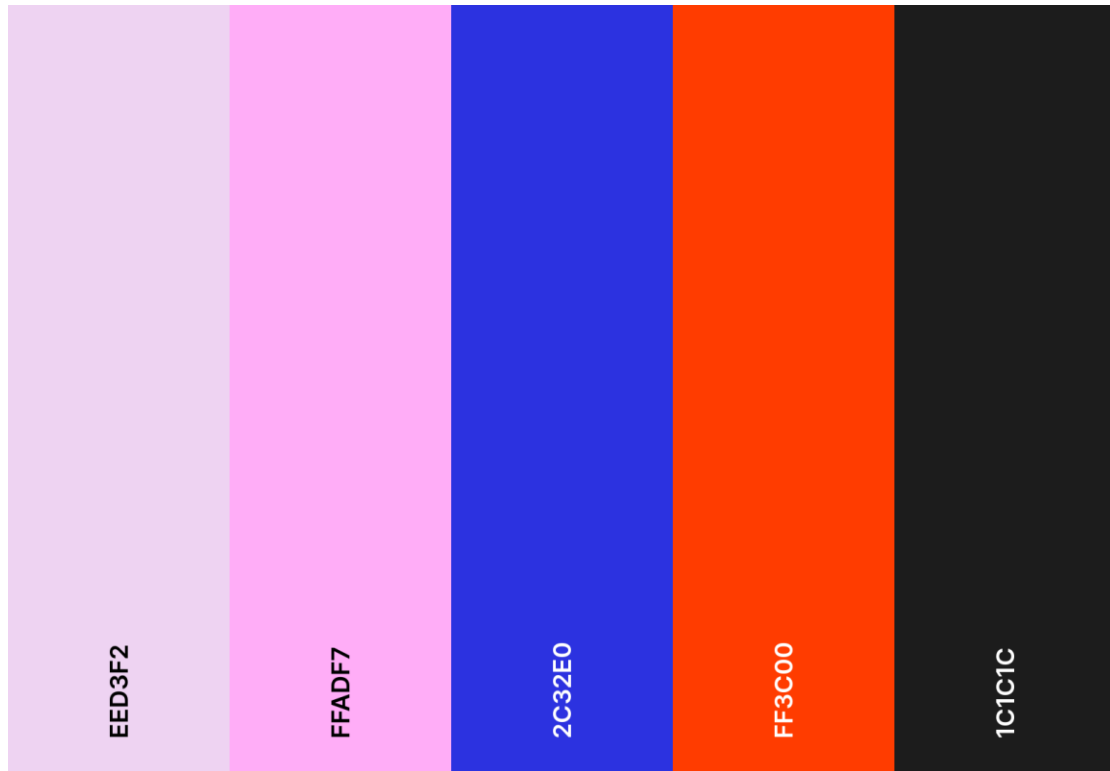
Το μπλε είναι ένα χρώμα επίσης καθορισμένο από την κοινωνία ως «αγορίστικο», «το αντίθετο του ροζ», το χρώμα που χρησιμοποιείται προκειμένου να διαχωρίσει το βιολογικό φύλο σε αρσενικό και θηλυκό.⁷²

Σε αυτό το δίπολο πατάει και η επιλογή του στην ιστοσελίδα. Η χρήση του στην προκειμένη περίπτωση στοχεύει να εναντιωθεί σε αυτή τη νοοτροπία. Η χρήση του στο κείμενο της αρχικής σελίδας αλλά και στο χέρι που χτυπάει το κουδούνι της πατριαρχίας ήταν αισθητικές επιλογές που αποσκοπούν στην οπτική αντίθεση πάνω στο ροζ background.

Το κόκκινο, ως χρώμα της επανάστασης, χρησιμοποιημένο σε διαφόρων ειδών εξεγέρσεις, ήταν μια δόκιμη επιλογή.

⁷² Bideaux, Kévin. 2019. "Millennial Pink: Gender, Feminism and Marketing. A Critical Analysis of a Color Trend." *Cultura E Scienza Del Colore - Color Culture and Science*. <https://doi.org/10.23738/CCSJ.110110>.

Το κόκκινο είναι επίσης ένα από τα πιο διαδεδομένα χρώματα σηματοδότησης δεδομένου ότι προκαλεί συναισθηματική διέγερση, και έτσι χρησιμοποιείται πολύ συχνά σε σημεία στα οποία θέλουμε να δοθεί έμφαση (στην προκειμένη περίπτωση στη γραμμή του μενού). Συνολικά, η ένταση του κόκκινου το καθιστά ισχυρό σύμβολο δύναμης, ανθεκτικότητας, αποφασιστικότητας και σθένους, χαρακτηριστικά αλληλένδετα με το κίνημα του φεμινισμού.⁷³

(Εικόνα 5.2) Color palette of site

⁷³ KUNIECKI, MICHAL, JOANNA PILARCZYK, and SZYMON WICHARY. 2015. "The Color Red Attracts Attention in an Emotional Context. An ERP Study." *Frontiers in Human Neuroscience* 9 (212). <https://doi.org/10.3389/fnhum.2015.00212>.

5.2 Λογότυπο/logo

Το logo είναι ένα σημαντικό κομμάτι της ταυτότητας ενός site. Η γραμματοσειρά πρέπει να είναι μια σκόπιμη επιλογή και να ευθυγραμμίζεται με τις αξίες, καθώς και με το μήνυμα που στοχεύει να μεταφέρει στο κοινό της η ιστοσελίδα.

Πρώτο βήμα λοιπόν, στη διαδικασία δημιουργίας ενός λογότυπου είναι ο ορισμός των αξιών αυτών. Πιο συγκεκριμένα σε αυτή την περίπτωση, αξίες όπως η δυναμικότητα, η επαναστατικότητα και η ισορροπία.

Δεύτερο βήμα είναι ο ορισμός του δημογραφικού στόχου (target demographic), δηλαδή ο ορισμός του κοινού της ιστοσελίδας και πιο συγκεκριμένα το ηλικιακό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται οι αναγνώστες. Στην προκειμένη περίπτωση το πλαίσιο αυτό είναι ηλικίες από 18-35 ετών. Με δεδομένο αυτό, το design πρέπει να κάνει επίκληση στο νεαρό της ηλικίας των αναγνωστών/τριών.

Επίσης σημαντικό κομμάτι είναι η έρευνα της εκάστοτε «αγοράς», στη συγκεκριμένη περίπτωση, ιστοσελίδες με αντίστοιχη θεματολογία. Παραδείγματα τέτοιων ιστοσελίδων για τα φεμινιστικά ζητήματα είναι οι:

(Εικόνα 5.3) "Feminist.com"

(Εικόνα 5.4) "Everyday Feminism"

(Εικόνα 5.5) "Feminist Frequency"

(Εικόνα 5.6) "Υπέροχες Γυναίκες"

Επόμενο βήμα είναι η παρασκευή προσχεδίων, με διάφορες παραλλαγές προκειμένου να βρεθεί αυτή που πλαισιώνει καλύτερα όλα τα ζητούμενα που προαναφέρθηκαν. Τέτοια προσχέδια ήταν τα παρακάτω, με το τελευταίο (Εικόνα 5.10), με τη γραμματοσειρά “Bodoni Poster”, να είναι και το επικρατέστερο.

Η συγκεκριμένη επιλογή, έγινε για πολλούς λόγους. Αρχικά δεδομένου του *minimal design* της σελίδας, μια πιο «παχιά» γραμματοσειρά δίνει την αίσθηση του βάρους ενισχύοντας την επιθυμητή αντίθεση. Κατά δεύτερον, και πάλι λόγω βάρους δίνεται η αίσθηση της ισορροπίας. Πιο ειδικά, η συγκεκριμένη γραμματοσειρά δίνει έμφαση στους κάθετους άξονες με έντονη την αντίθεση μεταξύ των λεπτών και των παχιών γραμμών, κάτι που της προσδίδει κύρος.

Η επιλογή της γραμματοσειράς Bodoni είναι επίσης συνειδητή: «οφείλει τη δημιουργία της το 1767 στις αριστοτεχνικές τεχνικές του Giambattista Bodoni (1740–1813) που ονομάστηκε και «βασιλιάς» της τυπογραφίας. Οι γραμματοσειρές του Bodoni διακρίνονται για τη δύναμη των χαρακτήρων τους και ενσαρκώνουν την ορθολογική σκέψη του Διαφωτισμού». ⁷⁴

(Εικόνα 5.7) “Pask”

(Εικόνα 5.8) “Neuropolitical Rg Regular”

⁷⁴ Bodoni Poster Font | Webfont & Desktop | MyFonts. n.d. [www.myfonts.com](https://www.myfonts.com/collections/poster-bodoni-font-linotype). 24/9/2023.
<https://www.myfonts.com/collections/poster-bodoni-font-linotype>.

(Εικόνα 5.9) “Barlow Extra Light”

(Εικόνα 5.10) “Bodoni Poster”

Τέλος, η χρήση του κόκκινου χρώματος στο λογότυπο δεν είναι τυχαία, λειτουργεί διαχωριστικά, ώστε το Her (αυτή: θηλυκή αντωνυμία) να ξεχωρίζει από το Heroine (ηρωίδα). Η διπλή νοηματοδότηση που δημιουργεί το λογοπαίγνιο αυτό, είναι ένας ακόμα τρόπος προσέγγισης του νεαρού ηλικιακά κοινού, αλλά και έμφαση στο έμφυλο στοιχείο και στην ισχυροποίηση της θηλυκότητας.

6. Μελλοντικές προεκτάσεις

Στη τελευταία ενότητα της εργασίας αναφέρονται πιθανοί τρόποι επέκτασης ή χρήσης του ιστοτόπου σε μόνιμη βάση και κατά διαστήματα. Λαμβάνοντας υπόψιν τη περιορισμένη έκταση που εξ' ορισμού έχει μια πτυχιακή εργασία, κάτι τέτοιο κρίνεται αδύνατον. Η εργασία αφορά την ολοκλήρωση ενός έργου με καλλιτεχνικά στοιχεία και ταυτόχρονη έμφαση στον λόγο. Η ακαδημαϊκή έρευνα που έγινε περιορίστηκε μόνο στα θέματα που αφορούν άμεσα την εν λόγω εργασία.

Ως προς το πρακτικό κομμάτι, η καλλιτεχνική δημιουργία αυτής της εργασίας αποτελεί ένα από τα πρωταρχικά στάδια της παραγωγής πάνω στο οποίο θα μπορούν να βασιστούν πολλά από τα επόμενα στάδια, ώστε να θεωρηθεί η ιστοσελίδα ολοκληρωμένη και κατάλληλη για δημοσίευση και λειτουργία.

Η δημιουργία ενός ηλεκτρονικού περιοδικού, είναι μια χρονοβόρα και απαιτητική διαδικασία που προϋποθέτει τη συνεργασία πολλών ατόμων, όπως συντακτών, αρθρογράφων, graphic και web designers.

Παρ' όλα αυτά η ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας, αποδείχθηκε εξαιρετικά ωφέλιμη, όχι μόνο σε σχέση με το αποτέλεσμα της δημιουργίας, αλλά και την εκμάθηση της διαδικασίας της επιστημονικής μεθοδολογίας. Επιπλέον, η ολοκλήρωση ενός τόσο μεγάλου έργου μπορεί να θεωρηθεί προσομοίωση μιας επαγγελματικής συνθήκης, με τις πρακτικές δυσκολίες που μπορεί να προκύπτουν από κάτι τέτοιο.

7. Επίλογος

Όσον αφορά την επίτευξη των στόχων της εργασίας, δηλαδή τη δημιουργία ενός ηλεκτρονικού ιστοτόπου που μεταφέρει κοινωνικά μηνύματα με άμεσο και δημιουργικό τρόπο, θεωρώ ότι ήταν επιτυχής, καθώς κρίνω ότι το αποτέλεσμα παρουσιάζει οπτικό ενδιαφέρον και ταιριάζει θεματικά αλλά και αισθητικά με το ζητούμενο θέμα.

Όσον αφορά τη μεθοδολογία, ποικίλει από το ένα έργο στο άλλο. Οι αναφορές, τα προσχέδια και η έμπνευση αντλήθηκαν με διαφορετικούς τρόπους στην κάθε περίπτωση, με πιο κοινή μέθοδο αυτή της συγγραφής του κειμένου και έπειτα τη σύλληψη της ιδέας για τη συνοδευτική εικόνα είτε από κάποιο άλλο έργο ως αναφορά είτε με βάση κάποια πιο αφηρημένη ιδέα που να εκφράζει το θέμα του γραπτού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Arntson, Amy E., and Internet Archive. 2012. *Graphic Design Basics*. Internet Archive. Boston, Ma. : Wadsworth : Cengage Learning.
https://archive.org/details/graphicdesignbas0000arnt_s2x3/page/50/mode/2up?view=theater&q=circle.
- Αθανασιάδου, Χριστίνα. 2002. “Νέες γυναίκες με πανεπιστημιακή μόρφωση και η συμφιλίωση της ιδιωτικής και της δημόσιας σφαίρας στο σχεδιασμό της ενήλικης ζωής.” Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Ψυχολογίας Α.Π.Θ.
- Αθανασίου, Αθηνά. 2006. *Φεμινιστική Θεωρία Και Πολιτισμική Κριτική*. Αθήνα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΝΗΣΟΣ.
- Βαβαρούτσου, Κωνσταντίνα. 2021. “Το Οιδιπόδειο σύμπλεγμα και το σύμπλεγμα της Ηλέκτρας.” Psychoedu.gr. May 19, 2021. <https://psychoedu.gr/oidipodio-sumplegma/>.
- Berger, John. 1972. *Ways of Seeing*. London: Penguin Books.
- Bideaux, Kévin. 2019. “Millennial Pink: Gender, Feminism and Marketing. A Critical Analysis of a Color Trend.” *Cultura E Scienza Del Colore - Color Culture and Science* 11 (01): 82–89. <https://doi.org/10.23738/CCSJ.110110>.
- Bodoni Poster Font | Webfont & Desktop | MyFonts. n.d. www.myfonts.com. Accessed September 24, 2023. <https://www.myfonts.com/collections/poster-bodoni-font-linotype>.
- Cambridge Dictionary. 2021. “PATRIARCHY | Meaning in the Cambridge English Dictionary.” [Dictionary.cambridge.org](https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/patriarchy). 2021.
<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/patriarchy>.
- Cerini , Marianna . 2018. “Refined, Rebellious and Not Just for Girls: A Cultural History of Pink.” CNN. November 1, 2018.
<https://edition.cnn.com/style/article/history-of-color-pink/index.html>.
- Clark, Kenneth. 1956. *The Nude. A Study of Ideal Art*. Burlington Publications.
- Daly, Mary. 2006. *Gyn/Ecology : The Metaethics of Radical Feminism*. Boston: Beacon Press.
- Faber Birren. 2013. *Color Psychology and Color Therapy : A Factual Study of the Influence of Color on Human Life*. S.L.: Literary Licensing.
- Γαλανού , Μαρίνα . 2014. «Ταυτότητα και έκφραση φύλου, ορολογία, διακρίσεις, στερεότυπα και μύθοι» Επιμέλεια: Κώστας Γιαννακόπουλος. <https://t-zine.gr/wp-content/uploads/2016/08/001-106-tautotita-kai-ekfrasi-filou.pdf>.

- Ghost Definition & Meaning | Britannica Dictionary. n.d. Wwww.britannica.com.
<https://www.britannica.com/dictionary/ghost>.
- Hayward, Susan, and Susan Hayward. 2017. *Cinema Studies the Key Concepts*. Fifth Edition. | London ; New York: Routledge, . Routledge.
- Henslin, James M. 2006. *Essentials of Sociology*. Erlangga.
- Humm, Maggie. 2003. *The Dictionary of Feminist Theory*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Κάννερ, Εφη. 2003. “Βιολογικό φύλο / κοινωνικό φύλο: Η αποδόμηση ενός διπόλου .” Πολύτροπων. 2003.
https://spiridopoulou.files.wordpress.com/2012/06/biologiko_koinoniko_fylo.pdf.
- Κατευθυντήριες Οδηγίες για τα Αιτήματα Ασύλου που στηρίζονται στο Σεξουαλικό Προσανατολισμό και στην Ταυτότητα του Γένους.
<https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=4c2af9602>.
- Kendall, Emily. 2019. “Misogyny | Sociology.” In *Encyclopædia Britannica*.
<https://www.britannica.com/topic/misogyny>.
- Kimmel, Michael S, and Amy Aronson. 2017. *The Gendered Society Reader*. New York: Oxford University Press.
- Κοινωνικό Φύλο (Φύλο και κοινωνιολογία) - Fylopedia. 2013. Fylopedia.uoa.gr.
Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιον Αθηνών. 2013.
[http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php/%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%A6%CF%8D%CE%BB%CE%BF_\(%CE%A6%CF%8D%CE%BB%CE%BF_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1\)](http://www.fylopedia.uoa.gr/index.php/%CE%9A%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C_%CE%A6%CF%8D%CE%BB%CE%BF_(%CE%A6%CF%8D%CE%BB%CE%BF_%CE%BA%CE%B1%CE%B9_%CE%BA%CE%BF%CE%B9%CE%BD%CF%89%CE%BD%CE%B9%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%AF%CE%B1)).
- Kuniecki, Michal, Joanna Pilarczyk, And Szymon Wichary. 2015. “The Color Red Attracts Attention in an Emotional Context. An ERP Study.” *Frontiers in Human Neuroscience* 9 (212). <https://doi.org/10.3389/fnhum.2015.00212>.
- Macionis, John J, and Kenneth Plummer. (1997) 2012. *Sociology : A Global Introduction*. 5th ed. Harlow, England ; New York: Pearson/Prentice Hall.
- Masequesmay, Gina. 2016. “Sexism.” In *Encyclopædia Britannica*.
<https://www.britannica.com/topic/sexism>.

- Maternal Instinct in a Sentence | Sentence Examples by Cambridge Dictionary. 2022. CambridgeWords. September 7, 2022.
<https://dictionary.cambridge.org/example/english/maternal-instinct>.
- Maternity Protection Convention, 1919 . 2017. Ilo.org. 2017.
https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C003.
- Mulvey, Laura. 1975. *Visual Pleasure and Narrative Cinema*. London Afterall Books.
- National Archives. 2016. “Woman Suffrage and the 19th Amendment.” National Archives. August 15, 2016.
<https://www.archives.gov/education/lessons/woman-suffrage#background>.
- Orestes | Greek Mythology. 2019. In *Encyclopædia Britannica*.
<https://www.britannica.com/topic/Orestes-Greek-mythology>.
- Pantone. n.d. “[https://www.pantone.com/Articles/Case-Studies/The-Colour-of-Mothers-Day#:~:Text=Green%2520represents%2520the%2520protective%2520nature](https://www.pantone.com/Articles/Case-Studies/The-Colour-of-Mothers-Day#:~:Text=Green%2520represents%2520the%2520protective%2520nature.).” Pantone. <https://www.pantone.com/articles/case-studies/the-colour-of-mothers-day#:~:text=Green%20represents%20the%20protective%20nature>.
- Παπαδάκη - Μιχαηλίδη, Ελένη. 2012. *Η σιωπηλή γλώσσα των συναισθημάτων : η μη λεκτική επικοινωνία στις διαπροσωπικές σχέσεις* /. Ελληνικά Γράμματα.
- Rhea , Ashley. 2021. “Femmephobia.” *The SAGE Encyclopedia of Trans Studies*, January. <https://doi.org/10.4135/9781544393858.n90>.
- Rudman, Laurie A, and Peter Glick. 2021. *The Social Psychology of Gender, Second Edition*. Guilford Publications.
- Salam, Maya. 2019. “How the Patriarchy Got in Our Heads.” *The New York Times*, March 19, 2019. <https://www.nytimes.com/2019/03/19/us/what-is-patriarchy.html>.
- Sawer, Marian. 2007. “Wearing Your Politics on Your Sleeve: The Role of Political Colours in Social Movements.” *Social Movement Studies* 6 (1): 39–56.
<https://doi.org/10.1080/14742830701251294>.
- Siegel, Mona L. 2019. “Opinion | the Forgotten Origins of Paid Family Leave.” *The New York Times*, November 29, 2019, sec. Opinion.
<https://www.nytimes.com/2019/11/29/opinion/mothers-paid-family-leave.html>.

- Smith, Sidney L. 1979. "Letter Size and Legibility." *Human Factors: The Journal of the Human Factors and Ergonomics Society* 21 (6): 661–70.
<https://doi.org/10.1177/001872087912210604>.
- Steele, Valerie. 2018. *Pink : The History of a Punk, Pretty, Powerful Color*. New York, New York: Thames & Hudson.
- Swim, Janet, and Lauri Hyers. 2009. "APA PsycNet." Psycnet.apa.org. 2009.
<https://psycnet.apa.org/record/2008-09974-020>.
- The National Archives. n.d. "National Union of Women's Suffrage Button Badge." The National Archives . Accessed September 29, 2023.
<https://shop.nationalarchives.gov.uk/products/badge-national-union-button>.
- Tong, Rosemarie. (1AD) 1993. *Feminine and Feminist Ethics*. Belmont, California: Wadsworth Publishing Company.
- Udry , J. Richard. 1994. "The Nature of Gender." November 1994.
https://archive.wikiwix.com/cache/index2.php?url=http%3A%2F%2Fhttps%2Fwww.unc.edu%2Fcourses%2F2006fall%2Fecon%2F586%2F001%2FReadings%2FUdry_Nature_Gender.pdf%2Findex.html#federation=archive.wikiwix.com&tab=url.
- Walters, Margaret. 2005. *Feminism a Very Short Introduction*. Oxford Oxford University Press.
- Welle (www.dw.com), Deutsche. n.d. "Charles Fourier: The Man Who Coined the Term 'Feminism' | DW | 07.04.2022." DW.COM.
<https://www.dw.com/en/charles-fourier-the-man-who-coined-the-term-feminism/a-61379159>.
- Wikipedia. 2019. Wikipedia. December 30, 2019. <https://el.wikipedia.org>.
- Wollstonecraft, Mary. 1792. *A Vindication of the Rights of Woman*. S.L.: Verso.
- Wong, Joel. 2021. "Sexism May Be Harmful to Men's Mental Health." Apa.org. 2021. <https://www.apa.org/news/press/releases/2016/11/sexism-harmful>.